

Hutka Balázs

A FOGVATARTOTTI FOGLALKOZTATÁS BIZTONSÁGA, FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI – A FELÜGYELET NÉLKÜLI MUNKÁLTATÁS MEGVALÓSÍTHATÓSÁGA

The security and the possibility of improvement of inmate employment – The feasibility of unsupervised work

Tanulmányomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a modern technológia, az innovációk, a megújult jogszabályi környezet, valamint egy új szemlélet biztosíthatja-e a fogvatartás biztonságát abban az esetben is, ha az előerőt időszakosan más feladatok ellátására csoportosítjuk át.

A felderítési tevékenység, a kockázatkezelés, valamint a hatékony elemző-értékelő munka mennyiben képes hozzájárulni a biztonság fokozásához, elősegíti-e a fogvatartotti munkáltatás kockázati tényezőinek és a személyi állomány leterheltségének csökkentését?

Tanulmányomban vizsgálom a mesterséges intelligencia és más innovációk alkalmazási területeit, melyeket egy merőben új szemlélet mentén, a felügyelet nélküli munkáltatás megvalósíthatóságának fényében mutatok be.

Elképzelhető, hogy a jövőben ilyen mértékben támaszkodjunk a technológiára? Lehet a felderítési tevékenység, az elemző-értékelő munka olyan hatékony, hogy ilyen jellegű munkáltatás-felügyelet megvalósítható legyen?

Kulcsszavak: biztonság, foglalkoztatás, felügyelet nélküli munkáltatás, mesterséges intelligencia, innováció

In this study I am looking to answer the question of whether modern technology, innovations, a renewed legislative environment, and a new approach can ensure the safety of detention, even in case manpower is periodically regrouped to perform other tasks.

To what extent can intelligence activities, risk management and effective analytical assessment contribute to the enhancement of security, to the reduction of risk factors of inmate employment and the workload of the staff.

I examine the areas of application of artificial intelligence and other innovations, while presenting them in new perspective, in the light of the feasibility of unsupervised prisoner employment.

Is it possible that in the future we will rely on technology to such an extent? Can the intelligence activity or the analytical evaluation be so effective that this kind of employment supervision is feasible?

Keywords: security, employment, unsupervised employment, artificial intelligence, innovation

Bevezetés

A büntetés-végrehajtási szervezet (a továbbiakban: bv. szervezet) alapvető célkitűzései közé tartozik a bv. szervek mellett működő gazdasági társaságok nyereséges működése, működtetése, valamint az adott bv. intézet fenntartásához szükséges feladatok, munkakörök fogvatartotti hozzáadott értékkel történő megvalósítása. Emellett szinte elsődleges feladatként fogalmazható meg a fogvatartottak foglalkoztatása, munkáltatása iránti igény, amivel egyrészt a társadalom számára hasznos javak előállítása, a fogvatartott saját tartási költségeihez való hozzájárulása, valamint az intézet ellátásához szükséges munkafolyamatok elvégzése. Ennek reintegrációs aspektusa alaptétel, hiszen a munkáltatásban való részvétel hozzásegítheti a fogvatartottat ahhoz, hogy akár megszerzett gyakorlatával vagy végzettségével a szabadulása után vissza tudjon illeszkedni a társadalomba, annak építő tagjává válva.

Napjaink technológiájának fejlettségi szintje azonban lehetővé teszi, hogy ezen alap-gondolatok mentén tovább haladjunk, hiszen az innovációk azt eredményezhetik, hogy a fogvatartott munkáltatása szempontjából a személyi állomány közvetlen, állandó jelenlétét – felügyeletét – akár részben, akár egészében ütemezzük és csak az elengedhetetlen folyamatokhoz biztosítjuk. Ez hozzájárulhat a létszám optimálisabb gazdálkodásához, valamint csökkentheti a személyi állomány leterheltségét. Az eddig alkalmazott technikai rendszerek biztosították az alapvető funkciókat és a személyi állomány jelenléte hozzájárult a rendkívüli események nélküli végrehajtáshoz, azonban kutatásomban arra keresem a választ, hogy a technikai újítások, az informatikai rendszerek képesek-e az előerő optimálisabb felhasználását biztosítani, a közvetlen felügyeletet akár részben, akár egészében kiváltani.

A jelenleg kiépített biztonság-technikai rendszerek, a modern IP-alapú kamerarendszerek és több, már tesztelt vagy helyenként már alkalmazott nívum lehetővé teszi, hogy zárt intézeti viszonyok mellett a fogvatartottak tevékenységét valós időben monitorozzuk, értékeljük-elemezzük, ezáltal a személyi állomány közreműködését optimalizáljuk.

Ehhez elengedhetetlenül szükséges a munkáltatásba bevont fogvatartottak profilozása, a jelenleg alkalmazott kockázatelemzési rendszer kihasználása, valamint annak alkalmazása. A Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet (a továbbiakban: KKMI) működése és a prediktív mérőeszközök alkalmazása lehetővé teszi a fogvatartott megfelelő kockázatértékelését. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. törvény) változásával pedig joggal várhatjuk el, hogy sosem látott hatékonysággal tudjuk motiválni a fogvatartottakat mind az együttműködés, mind pedig a reintegrációs tevékenységben való részvétel kapcsán. Mivel a foglalkoztatás – munkáltatás – az egyik

alapvető reintegrációs forma, várható, hogy sokkal több elítélt akar dolgozni, tevékenyen részt venni életútja kapcsán a különböző programokban.

A foglalkoztatás során is alkalmazott „SAFE” rendszer, valamint az elektronikus szolgálati napló bevezetése további terheket vesz le a végrehajtó állomány válláról, ezzel gyorsabbá és pontosabbá téve a szolgálati feladatok végrehajtását.

A további innovációk, mint az arcfelismerő rendszerek, IP-alapú kamerahálózatok, megfelelő megjelenítők elterjedése, valamint a mesterséges intelligencia megjelenése alkotja annak a feltevésnek a gerincét, melyre kutatásom irányul. A technológiai fejlődés tárgyát és irányát fontos vizsgálni, hiszen ez elengedhetetlen a fogvatartás biztonságához, a fejlődéshez és a jövőbe mutató rendszerek alkalmazásának megvalósításához.

Kutatásom az alábbi kérdések köré épült:

1. A bv. szervek technológiai fejlettségi színvonala eljutott arra a szintre, hogy a zárt intézeti környezetben megvalósítható a fogvatartottak felügyelet nélküli munkáltatása. Ebből kifolyólag optimalizálható a személyi állomány létszáma, a maximális biztonság, minimális kockázatvállalás alapelvek mentén.
2. A kockázatelemzési rendszerek alkalmazásával a technikai fejlettségi szint és a kockázatelemzés képes segítséget nyújtani a felügyelet nélküli munkáltatás megvalósításban, ezáltal a személyi állomány optimálisabb felhasználásában.

A foglalkoztatás jelenlegi helyzete

Mielőtt tanulmányom mélyebb aspektusait érinteném, mindenképpen szót kell ejtenem a hazai viszonyokról és a fogvatartotti munkavégzés sajátosságairól. Az egyik legfontosabb elem maga a munkáltatás elméleti hátterének vizsgálata, melyről a Bv. törvény így fogalmaz:

„A munkáltatás a reintegrációs tevékenység azon formája, amikor az elítéltek vagy a kényszerintézkedés hatálya alatt álló személy és a szabálysértési elzárásra kötelezett elkövető munkavégzése szervezeten, rendszeresen, haszon- vagy bevételszerzési céllal, a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) által szabályozott munkaviszonytól eltérő, jogszabályban meghatározott feltételekkel és díjazás ellenében történik. Az így létrejövő munkáltatási jogviszony alanyai munkáltatóként a bv. intézet, a fogvatartottak kötelező foglalkoztatására létrehozott gazdasági társaság vagy a bv. szerv szerződése és az elítéltek vagy a kényszerintézkedés hatálya alatt álló személy és a szabálysértési elzárásra kötelezett elkövető”¹

¹ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

A fogvatartottak munkáltatása – a hazai viszonylatot tekintve – elsősorban a munkára kötelezettség formájában valósul meg, valamint a reintegrációs tevékenység egyik legfontosabb eleme. Magyarország Kormánya célul tűzte ki a bv. szervezet részére a fogvatartottak teljes körű foglalkoztatását, hiszen a munkáltatásuknak kiemelt szerepe van a tartási költségeikhez történő hozzájárulásban is. Ennek okán „*e feladat prioritásáról és megvalósításának szükségességéről a bv. intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről* szóló 1040/2011. (III. 9.) Korm. határozatában (a továbbiakban: Kormányhatározat) rendelkeztek. A Kormányhatározat 2. pontja kimondja, hogy az elítéltek teljes körű foglalkoztatásának meg kell valósulnia, mely a nemzetközi normáknak is megfelel.”²

Kiemelt fontosságú még abból a szempontból is, hogy a fogvatartott a bv. intézetben eltöltött idejét hasznosan tölti, meglévő szakmáját adott esetben gyakorolhatja, szakmaképzésben vehet részt, emellett keresetével saját magát vagy családtagjait is támogathatja. Javíthat továbbá fegyelmi helyzetén, hiszen kisebb súlyú fegyelmi vétség a munkáltatás során szerzett jutalom segítségével akár el is törölhető. A Bv. törvény változásával a munkáltatásban – a foglalkoztatás részeként – való részvétel, a hatékony együttműködés a fogvatartottak részéről különösen fontos a kreditpontok megszerzésében, ami elősegítheti a kategóriák közötti átjárást, ezáltal pozitívan befolyásolhatja a fogvatartott életútját.

A munkavégzés szervezeten, rendszeresen, haszon- vagy bevételszerzési céllal, a munka törvénykönyvében szabályozott munkaviszonytól eltérő, jogszabályban³ meghatározott feltételekkel és díjazás ellenében történik. Nem minősül munkáltatásnak a díjazás nélküli munkavégzés, vagyis az intézet vagy intézmény tisztántartásában és ellátásában való kötelező részvétel ideje, amelynek során a munkavégzés havonta összesen a 32 órát nem haladhatja meg.

A következőben a FÖNIX2 közhiteles rendszer VIR⁴ adatai alapján vizsgálom a bv. szervezet által foglalkoztatott fogvatartotti létszámadatokat, annak okán, hogy ezzel is bizonyítást nyerjen, milyen fontos a munkáltatás, és milyen létszámadatokkal kell dolgozni a szervezetben szolgálatot teljesítő hivatásos állományoknak:

² Győri M. (2020) p. 44.

³ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

⁴ VIR: Vezetői Információs Rendszer – a FÖNIX2 közhiteles rendszer része

Fogvatartottak száma (átlag)			
MEGNEVEZÉS	Hétköznap	Hétvége	ÖSSZESEN
☐ Állampusztai Kft.	122,8	123,1	122,9
☐ Állampusztai Kft.	122,8	123,1	122,9
☐ Annamajori Kft.	203,5	205,6	204,2
☐ Annamajori Kft.	180,6	182,3	181,1
☐ Annamajori Kft. külső szerződés	22,9	23,4	23,0
☐ BV Holding Kft.	76,6	68,3	74,0
☐ BV Holding Kft.	76,6	68,3	74,0
☐ Duna-Mix Kft.	245,9	249,1	246,9
☐ Duna-Mix Kft.	238,0	241,0	238,9
☐ Duna-Mix Kft. külső szerződés	7,9	8,1	8,0
☐ Duna-Papír Kft.	198,3	201,4	199,3
☐ Duna-Papír Kft.	90,7	89,1	90,2
☐ Duna-Papír Kft. külső szerződés	107,6	112,2	109,1
☐ Intézeti	3 357,6	3 328,1	3 348,4
☐ Férőhelybővítés kapcsán munkáltatott	34,4	33,8	34,2
☐ Bv. Gazdasági Ellátó Intézeténél munkáltatott	250,3	248,9	249,9
☐ Intézet fenntartási feladatokban munkáltatott	2 399,8	2 383,7	2 394,8
☐ Küls. gazd.szerv. kötött szerződés keretében munk.	593,5	590,9	592,7
☐ PPP-nél munkáltatott	79,1	70,6	76,5
☐ Vízügyi területen munkáltatott	0,4	0,1	0,3
☐ Ipoly Cipőgyár Kft.	281,9	281,8	281,9
☐ Ipoly Cipőgyár Kft.	153,8	151,9	153,3
☐ Ipoly Cipőgyár Kft. külső szerződés	128,1	129,8	128,6
☐ Nagyfa-Alföld Kft.	287,8	294,3	289,8
☐ Nagyfa-Alföld Kft.	167,8	169,5	168,4
☐ Nagyfa-Alföld Kft. külső szerződés	119,9	124,8	121,4
☐ Nostra Kft.	118,5	118,9	118,6
☐ Nostra Kft.	84,5	83,9	84,3
☐ Nostra Kft. külső szerződés	34,0	35,0	34,3
☐ Pálhalmi Agrospeciál Kft.	218,2	219,6	218,7
☐ Pálhalmi Agrospeciál Kft.	218,2	219,6	218,7
☐ Sopronkőhidai Kft.	179,2	178,5	178,9
☐ Sopronkőhidai Kft.	130,4	128,6	129,8
☐ Sopronkőhidai Kft. külső szerződés	48,8	49,9	49,1
ÖSSZESEN	5 290,3	5 268,7	5 283,6

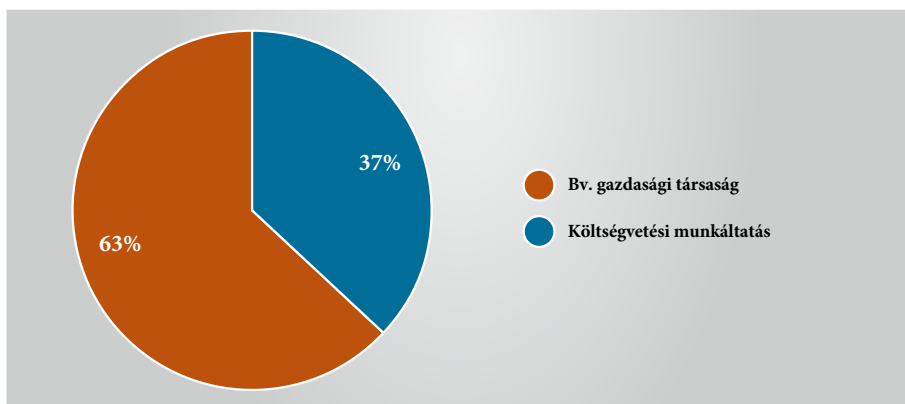
1. ábra: A fogvatartotti munkáltatás létszámadatai, 2023. évi összesített adat⁵

A fenti ábrán látható, hogy a munkáltatott létszám meghaladja az 5 000 főt, mely igen nagy terhet ró a végrehajtó állományra. A kimutatásban szereplő számadatokból megállapítható, hogy mindenképpen szükséges a technikai fejlesztések alkalmazása, hiszen a foglalkoztatott fogvatartottak aránya növekszik, ugyanis a bv. szervezet elsődleges célként határozta meg a 100%-os foglalkoztatás megvalósítását. Ezzel arányosan növekszik a személyi állomány leterheltsége, tehát minden eddiginél nagyobb szükség van az innováció bevezetésére, alkalmazására, fejlesztésére.

A továbbiakban vizsgálom az intézetek és a gazdasági társaságok által foglalkoztatott fogvatartotti létszám megoszlását annak érdekében, hogy láthatóvá tegyem a szervezeti egységeket érintő leterheltséget.

5 Forrás: VIR adatok

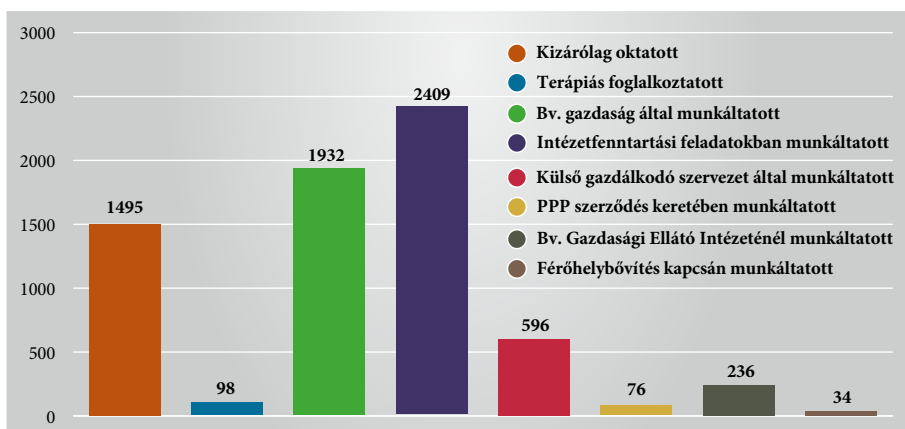

2. ábra: A fogvatartotti munkáltatásban résztvevők megoszlása, 2023. évi összesített adat⁶

A 2023-as évben a gazdasági társaságok az összes fogvatartotti létszám 37%-át (1 932 fő) munkáltatták, míg az intézeti, költségvetési munkáltatás a teljes létszám 63%-át (3 352 fő) foglalkoztatta. Ebből a megoszlásból megállapítható, hogy a fogvatartotti foglalkoztatás nagy százalékát az intézetek teszik ki, annak ellenére, hogy a gazdasági társaságok profilja kimondottan a fogvatartottak munkáltatása. A szám adatok a 2024-es évre várhatóan megfordulnak a teljes körű foglalkoztatás égisze alatt, azonban tény, hogy az intézetek humán erőforrását nagyban leterheli egy ekkora volumenű szakfeladat.

A kutatásom másik fontos eleme, hogy a fogvatartottak milyen formában kerülnek bevonásra a foglalkoztatásba, mely a következő ábrán látható.

3. ábra: A foglalkoztatásban résztvevők megoszlása 2023-ban, összesített adatok⁷

⁶ Forrás: VIR adatok

⁷ Forrás: VIR adatok

A kimutatás során megállapítható, hogy a zárt intézeti viszonyok során kerül megvalósításra a fogvatartotti munkáltatás túlnyomó része. A külső munkáltatás megvalósulása, illetve annak körülményei, kockázata, jellemzői nem képezik szerves részét kutatásomnak, azonban fontos része a fogvatartotti munkáltatásnak, illetve továbbra is az egyik legnagyobb biztonsági kockázatot jelentő szolgálati feladat.

Munkáltatás

Költségvetési munkáltatás

A fogvatartotti foglalkoztatás egyik formája az úgynevezett „költségvetési” munkáltatás, mely – ahogy neve is mutatja – az intézet saját költségvetéséből kerül finanszírozásra. Ebben túlnyomó részt nem termelési, gazdálkodási feladatokat látnak el a résztvevő fogvatartottak, hanem az intézet saját fenntartásában, illetve a működéshez szükséges alapvető feladatok, funkciók ellátásában kerülnek foglalkoztatásra. Ilyen közvetlenül a karbantartó és házi műhelyekben, az intézetek konyháin dolgozó fogvatartottak, a körletek takarításával foglalkozó elítéltek, valamint villanyszerelők, festők, vagy segédmunkások. A foglalkoztatással járó költségek a bv. intézetet terhelik.

Ezen a ponton meg kell említeni a fogvatartotti szakmaképzések jelentőségét. Ennek kapcsán kiemelt fontosságú minél több elítélt bevonása a szakmaképzésbe, hiszen amellet, hogy piacképes végzettség elsajátítása esetén szabadulása után nagyobb eséllyel tud elhelyezkedni, a bv. intézet fenntartásához, a szükséges munkafolyamatokhoz megszerzett tudásával is hozzá tud járulni. Fontos a hiányszakmákban (villanyszerelő, burkoló, festő) és az intézet szempontjából kiemelt prioritású területeken történő képzés.

Gazdasági társaságok

A munkáltatás másik, legnagyobb létszámot foglalkoztató formája az állam által, kimondottan a fogvatartotti munkáltatás céljára alapított és működtetett bv. gazdasági társaságoknál végzett tevékenység. A cégeknek kettős feladatuk van: egyrészt törvényben előírt állami feladatként a fogvatartottak minél nagyobb arányú munkáltatása, foglalkoztatása, másrészt a piacgazdaság követelményeihez való igazodás, vagyis az eredményes gazdálkodási tevékenység, az állami vagyon gazdaságos működtetése. A Holding szervezeti keretben működő 12 (8 ipari és 4 mezőgazdasági) gazdasági társaság az elmúlt években jelentős beruházásokat, fejlesztéseket hajtott végre: korszerű gépeket vásároltak, csarnokokat építettek. Kiemelkedő befektetéseket sikerült megvalósítani, melyek elengedhetetlenek voltak a piacon történő megmaradás, a versenyképesség fenntartása, valamint újabb fogvatartotti munkahelyek létesítése, továbbá a meglévők bővítése érdekében.

Bérmunka partnerek

A harmadik forma tulajdonképpen a fogvatartotti munkaerő „kijánlása” a versenypiacra, mely vagy az intézet, vagy a gazdaság társaság profiljába illeszkedik, de külső céggel történő szerződés keretein belül történik a munkáltatás. A bv. szerv szempontjából kiemelten fontos a partnerekkel történő szerződések megkötése, mivel a nyereséges gazdálkodáshoz elengedhetetlen a fogvatartotti munkaerő minél sokrétűbb felhasználása.

Egyéb

A fenti felsorolás a bv. intézetekre legjellemzőbb felosztást mutatja be a teljesség igénye nélkül. Emellett számos foglalkoztatási forma létezik, mint a terápiás foglalkoztatás, valamint a fogvatartotti munkaerő eseti felhasználása, erre példa a férőhelybővítés, illetve az ideiglenes biztonsági határzár építése. Ezen munkaterületek részletes ismertetése nem képezi szerves részét a tanulmánynak, azonban mindenképpen szükséges megemlíteni, mert a fogvatartotti foglalkoztatás körébe tartozik.

Fogvatartotti motiváció

Definíció

A fogvatartotti motivációs rendszerek mellett, hogy a fogvatartottak folyamatos munkavégzési képességét, kedvét, teljesítményét mérik, ezzel együtt hozzájárulnak a már munkába állított elítéltek magatartásának folyamatos monitorozásához, illetve a tevékenységük vizsgálatához.

Foglalkoztatás szempontjából egy folyamatosan jó színvonalon teljesítő fogvatartott, aki betartja a bv. intézet rendszabályait, a munkáltató utasításait, akire a motivációs rendszer tulajdonképpen megfelelő hatással van, kisebb valószínűséggel követ el fegyelmi cselekményt, illetve lesz részese vagy okozója rendkívüli eseménynek. A fogvatartotti munkáltatás – akár belső, akár külső munkavégzés formájában valósul meg – az egyik legnagyobb biztonsági kockázattal járó bv. szakfeladat.

A belső motiváció kialakításával kapcsolatos igényünk a fogvatartottakkal történő munka során a büntetés-végrehajtás egyik legfontosabb célja. A motiváció fogalmi meghatározásához két típust kell elkülönítenünk: az extrinzik (eszközjellegű vagy külső) és az intrinzik (önjutalmazó vagy belső) motivációt. Az extrinzik jelző használata arra utal, hogy a megfelelő magatartás kialakulásában valamilyen cél elérése vagy külső tényező játszik szerepet, ez a bv. intézetek kapcsán a szabályok (napirend, házirend) betartása. Ezzel szemben az intrinzik motiváció esetében a cselekvés motivációja a tevékenységben rejlő megelégedés maga. A bv.-ben kiemelt jelentőséggel bíró

eszköz jellegű motiváció típusát az határozza meg, hogy az egyén önállóságát mennyire befolyásolják külső korlátozó tényezők.⁸

Ezek mellett az elméleti gondolatok mellett fontos kiemelni a motivációval kapcsolatos módszertanok kialakítását, melyek tovább mélyítik a magas szintű szakmai munkát.

A motiváció fontossága

De miért is fontos a fogvatartottakat inspirálni? Ahogy a fogalmi meghatározásban is kifejtésre került, az ösztönzött fogvatartott kezelése minden tekintetben könnyebb. A Bv. törvény változásával, a kategória- és kreditrendszer bevezetésével minden eddiginél tisztább képet kap a fogvatartott a tőle elvárt magatartással kapcsolatban.

A programokban való részvétel, a megfelelő színvonalú együttműködés, az önképzés talán sosem volt ennyire fontos a fogvatartott szemszögéből. Kiváltképp igaz ez a munkáltatásban való részvételre és a szakmaképzésekre történő jelentkezésre is. A fogvatartott az életpályája alapján tisztában lesz a váltáshoz szükséges kreditpontok számával, illetve azzal, milyen reintegrációs programokon kell részt vennie céljai eléréséhez. Hiszen a Bv. törvény változásával, a kategóriarendszer bevezetésével egyértelmű célokat is megfogalmaz a szervezet, amihez a fogvatartottnak minden létező segítséget meg kell adnunk.

A motiváció kapcsán tehát kijelenthetjük, hogy talán az egyik legfontosabb eleme a rendkívüli események megelőzése, illetve a hatékony működés tekintetében. Az ösztönzés az a közös pont kutatásom lényegi elemei között, mely minden más technikai és egyéb szempontnál jobban szükséges a felügyelet nélküli munkáltatás megvalósításához, hiszen a megfelelően inspirált, célokkal – életpályával – rendelkező fogvatartott akár megfelelő magatartásával hozzásegíthet minket olyan információkhoz, mellyel adott esetben egy eseményt meg tudunk előzni, vagy még a bekövetkezés előtt, megelőző jelleggel tudunk intézkedni.

A megfelelően motivált fogvatartott önálló munkavégzése is hatékony, annak tudatában, hogy a jó színvonalú együttműködés, a hatékony munka és a vele szemben támasztott reintegrációs célok megvalósításával akár saját életrendjét is könnyítheti, az új szabályok segítségével.

A motiváció tehát kiemelt fontosságú, nem csupán a biztonság, hanem a megfelelő színvonalú termelési folyamatok biztosítása érdekében is. A büntetés-végrehajtás egyik alapfeladata a megfelelő reintegrációs tevékenység biztosítása, illetve a 100%-os

8 Forgács J. (2019) p. 67.

foglalkoztatás megvalósítása. Ehhez elengedhetetlenül szükséges a fogvatartottak részéről az együttműködés, melyhez a megfelelő motiváción keresztül vezet az út.

Prevenció

A prevenció tényezőiről már esett szó, azonban ez egy fontos része témának, melyet szükséges jobban kifejteni. A prevenció, vagyis a „megelőzés” a bv. szervezet biztonsági rendszerének alappillére. Amennyiben megtaláljuk vagy biztosítjuk a fogvatartottak számára azt a tényezőt, amely őt inspirálja, azon keresztül képesek vagyunk arra, hogy a megfelelő magatartás a fogvatartott részéről „automatizált” legyen. A megfelelő ösztönzés által számíthatunk adekvát színvonalú együttműködésre, akár a felderítési tevékenység kapcsán, az abba történő bevonásra.

Prevenációs szempontból elengedhetetlen az „együttműködő”⁹ fogvatartotti kör kialakítása, működtetése, mely kvázi információs hálózatként segíti a személyi állomány munkáját. Természetesen ehhez fontos az elítélt megfelelő színvonalú ösztönzése, hiszen az információk lehetnek értékesek, de lehetnek a megelőzési tevékenység szempontjából értelmetlen, „fals” információk is, melyek inkább terhelik az érintett személyi állományi tagokat, mintsem segítenék munkájukat. Ennek kiszűrése, értékelése, elemzése a felderítési tevékenységben résztvevő hivatásos állomány, illetve a társszervek feladata.

Motiváció az, mellyel a fogvatartottakat arra bírhatjuk rá, hogy a megelőzésben, az esetleges események legmélyebb szintű feltárásában segítsék a munkánkat. Az üzemterületeken történő munkavégzés során kiemelkedően fontos, hogy legyen olyan fogvatartott, aki motivált abban, hogy ne alakulhasson ki rendkívüli esemény, hogy az elítéltek megfelelő szinten végezzenek munkát és tartózkodjanak a tiltott tárgyak készítésétől vagy szállításától, esetleg az azokkal történő üzleteléstől.

Ha a megfelelően motivált fogvatartottat sikerül bevonni a megelőzési tevékenységbe, a fejlett technikai megoldások mellett egy rendkívül erős fegyverre tehetünk szert, hiszen a fogva lévő személyek olyan szinten és szemszögből látják a belső működési mechanizmusait, amit a bv. szervezet személyi állománya csak nehezen, vagy egyáltalán nem. Ezért is nagyon fontos a fogvatartotti információs rendszer működtetése, abba az együttműködő fogvatartottak bevonása és motiválása.

A felügyelet nélküli munkáltatás megvalósításának egyik alappillére a megfelelő fogvatartotti motiváció és a felderítési tevékenység összhangjának megteremtése.

9 Együttműködő fogvatartott: olyan fogvatartott, aki a felderítési tevékenység kapcsán információkkal látja el az intézet vagy a gazdasági társaság kapcsolattartóját, ezáltal annak preventív jellegével hozzájárul az eseménymentes működés fenntartásához.

Szankciórendszer

„Jobbá még nem büntettek senkit.” Ezen elv mentén nem szankciókkal kell motiválni a fogvatartottakat, de szükségszerű érinteni ezt a szegletét a reintegrációs szakterületnek. A szankciók külön fejezetet érdemelnek kutatásomban, hiszen a szabályszerű működéshez, kell egy keretrendszer, valamilyen következmény kilátásba helyezése a jogszabályok alapján, hiszen törvények, szabályok nélkül a bv. intézetek falain kívül is eluralkodna a káosz. Az elítéltek tekintetében különösen fontos, hogy a motiváció másik oldalán legyen egy, a jogszabályi kereteknek teljes mértékben megfelelő szankció rendszer. Egyértelművé kell tenni a fogvatartottak számára, hogy a megfelelő magatartás, az együttműködés jutalmazandó, azonban ennek hiánya, illetve a rossz attitűd következményekkel jár.

A Bv. törvény részletesen leírja, milyen fenyítési formákat alkalmazhatunk a fogvatartottal szemben, valamint annak legsúlyosabb formája a magánelzárás tekintetében a kategóriákhoz pontosan leszabályozza annak időtartamát. A Bv. törvény a következőképp rendelkezik:

„A büntetés-végrehajtás rendjét vétkesen megsértő elítélttel szemben, valamint a büntetés végrehajtás rendjének és biztonságának biztosítása érdekében a következő fenyítések alkalmazhatók: feddés, a magánál tartható tárgyak körének korlátozása, amely legalább egy, legfeljebb hat hónapig tarthat, bv. intézet által szervezett programokon, rendezvényeken, művelődési, szabadidős, illetve sportprogramokon való részvétel korlátozása, attól való eltiltás, a jogszabályban meghatározott többlétszolgáltatások megvonása, a személyes szükségletekre fordítható összeg csökkentése és a magánelzárás.”¹⁰

A Bv. törvény változásával azonban ezen felül az elítélt a különböző fenyítési fokozatokban kreditpontot is veszíthet. A kreditrendszer amellet, hogy érthető módon tárja a fogvatartott elé az életút segítségével az elvárt magatartáshoz szükséges tevékenységeket – és az azok által megszerezhető kreditpontokat – lehetővé teszi számunkra, hogy a szankció rendszer részeként megértessük velük, hogy adott esetben fenyítése mellett pontokat veszíthet, illetve a törvényben meghatározott esetekben akár két kategóriával is visszavetheti az intézet parancsnoka. Ez merőben új fejezet a fenyítések kapcsán, hiszen ez által a fogvatartott nem csupán az adott fegyelmi fenyítést kapja meg, hanem életrendjében olyan mértékű korlátozás is érvénybe léphet, amit azt követően csak nagyon lassan tud visszaállítani, hiszen havonta maximum 1 kreditpont szerezhető, melyet a befogadási és fogvatartási bizottság 6 havonta összesít, illetve hagy jóvá.

¹⁰ A 2013. évi CCXL. törvény 168. § (1) alapján

A rendszer ebben a formában komoly visszatartó erővel bírhat, várhatóan a fogvatartottak inkább a motiváció, a reintegrációs tevékenység felé fordulnak a fenytések helyett, hiszen a Bv. törvény változása okán azok sokkal nagyobb súlyban vannak az eddigiekhez képest. Az elítélteknek nem elég „csupán” betartani az intézet szabályait, hanem részt kell venniük a reintegrációs programokban, foglalkoztatásban, munkáltatásban.

A fentiek összefoglalásaképpen a motivációs és szankció rendszer olyan mértékben változik a Bv. törvény módosítása kapcsán, hogy joggal várhatjuk a motiváltabb, konkrét életúttal rendelkező fogvatartottak megfelelő együttműködési szintjét, mely közvetlenül hozzájárul kutatásom lényegi motívumához, a felügyelet nélküli munkáltatás megvalósulásához.

Biztonsági rendszer-elemek

A büntetés-végrehajtás biztonsági szabályzata az alábbiakban határozta meg a biztonsági rendszer elemeit.

„A bv. szervezet biztonsági rendszere azon szabályok, valamint tárgyi, személyi és szervezeti elemek összessége, amely biztosítja a bv. szervezet jogszabályokban meghatározott feladatainak biztonságos körülmények közötti ellátását.”¹¹

Ebből is látható, hogy a bv. intézetek minden egyes eleme visszavezethető a biztonság, a fogvatartás folytonosságának fenntartásra.

A biztonságtechnikai eszközök használata néhány évtizedes múltra tekint vissza. Az első ilyen rendszerek fejlesztése az 1990-es évek közepén kezdődött, valamint ekkor alakultak meg az első biztonságtechnikával foglalkozó cégek is. A bv. intézetek nem egységesen, centralizáltan kezelték ezt a technikát, illetve azok fejlesztési irányát, továbbá az erre fordítandó erőforrások sem alkottak egységes képet, így az intézmények egymástól jócskán eltérő rendszereket alakítottak ki.

A fentiek tükrében különösen fontos tényezővé vált a statikus biztonsági elemek és a biztonságtechnikai fejlesztések egységesítése, hiszen a komplex védelem alapja az élőerő és az ezt kiegészítő elektronikai és technikai eszközök. A korábbi években végrehajtott modernizációs törekvések már nem tudják biztosítani a fogvatartottak teljes körű foglalkoztatásához szükséges társadalmi elvárásoknak megfelelő szakmai színvonalat.

11 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról, I. fejezet, 3. pont

A bv. szervezet kiemelt célja a fogvatartás biztonságának olyan szintre emelése, amely garantálja a rendkívüli eseményektől mentes szakmai munkát és e feltételek maximális megteremtésével elősegíti a fogvatartottak hatékony, társadalomba való visszailleszkedését. A törvényben meghatározott célok elérése érdekében a bv. intézetek számára a korábbi infrastruktúrák meglévő műszaki megoldásainak innovatív újragondolása, a biztonsági rendszerelemek hatékony fejlesztése, valamint a XXI. század éltechnológiáját képviselő informatikai megoldások integrálása is szükséges.

A társadalmi elvárásoknak való megfelelés lényeges kritériuma – akár a teljes körű foglalkoztatás megteremtése – csak olyan fejlesztésekkel valósulhat meg, amelyek lehetővé teszik a közepes vagy magas biztonsági kockázati besorolású fogvatartottak foglalkoztatását is, illetve a termelési hatékonyság fenntartását és fejlesztését célkitűzései között tartja számon.

Őrzés, felügyelet, ellenőrzés

Mielőtt magával a biztonsággal mint fogalmi körrel foglalkoznék, mindenképpen ki kell térni a biztonsági tevékenység alapvető kritériumaira, melyeket a bv. szervezet biztonsági szabályzata taxatív felsorolásként meghatároz:

- „A bv. szervnek olyan biztonsági rendszert kell kialakítania, amely folyamatosan biztosítja*
- a) a fogvatartottak őrzését, felügyeletét, ellenőrzését,*
 - b) a bv. szerv őrzését, védelmét,*
 - c) a személyi állomány tagjainak és a bv. szerv területén tartózkodók életének, testi épségének megóvását,*
 - d) a jogszabályban meghatározott feladatok biztonságos körülmények közötti ellátását.”¹²*

Kutatásom szempontjából kiemelt jelentőségű e fogalmak pontos definiálása, hiszen a felügyelet nélküli munkáltatás mechanizmusának megértéséhez elengedhetetlen az alappillérek tisztázása.

Az őrzés, a felügyelet és az ellenőrzés több jogszabályban és alacsonyabb szintű szervezeti szabályzóban kerül taglalásra. Ennek kapcsán a teljesség igénye nélkül definiálom a fogalmakat, melyhez segítségül hívom a jogalkotó szövegét:

„A belső őrzés, felügyelet, ellenőrzés (a továbbiakban együtt: belső felügyelet) célja a házirendben meghatározottak érvényre juttatása, annak megakadályozása, hogy

12 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról, 1. fejezet, 4. pont

*a fogvatartottak a részükre kijelölt részleget, körletrészt engedély nélkül elhagyják vagy ott rendkívüli eseményt kövessenek el.*¹³

A fogalmakat tovább magyarázza, egyértelműsíti a 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól (a továbbiakban: Rendelet), melyben a következőképpen kerül meghatározásra a három fogalom:

„(1) Az őrzés az elítélt meghatározott helyen való tartására, életének és testi épségének megóvására, a bv. szerv és az ahhoz tartozó létesítmények, illetve területek védelmére irányuló tevékenység, amelyet jogszabály alapján rendszeresített lőfegyverrel, technikai eszközzel vagy szolgálati kutyával látnak el.

(2) A felügyelet az elítélt meghatározott helyen való tartózkodásának, tevékenységének folyamatos – közvetlen vagy közvetett – irányítása.

(3) Az ellenőrzés az elítélt meghatározott helyen való tartózkodásának, tevékenységének időszakos figyelemmel kísérése.

*(4) Az őrzési, felügyeleti és ellenőrzési feladatok ellátásának rendjét, a kockázatértékelési összefoglaló jelentés, az elítélt végrehajtási fokozata és a fogvatartás biztonságára való veszélyessége, továbbá a bv. intézet sajátosságainak a figyelembevételével a bv. intézet parancsnoka határozza meg.*¹⁴

A biztonság meghatározása

A biztonság tulajdonképpen egy „veszélyektől és bántalmaktól mentes állapot”¹⁵. Ennek fenntartása minden állampolgár alapvető igénye, joga. Nincs ez másként a bv. intézetek belső rendjét illetően sem. A személyi állomány a szükséges kockázat vállalása mellett joggal várhatja el, hogy a bv. intézet biztonsága a lehető legjobb színvonalú legyen, saját élete, testi épsége védelmében. Emellett az állampolgárok biztonságérzetéhez nagyban hozzájárul, hogy a bűnelkövetők, a társadalom alapvető biztonságát sértő, vagy veszélyeztető személyek fogva tartása a lehető legjobb szakmai színvonalon valósul meg. Ennek egyik alappillére a rendkívüli eseményektől mentes működés, a nyitottság és az átláthatóság.

Kiemelten fontos, hogy a társadalmat, a köznyugalmat érintő vagy azt megzavaró rendkívüli esemény ne valósulhasson meg, amennyiben mégis megtörténik, a lehető leggyorsabban, magas szakmai színvonalon legyen elhárítva a köznyugalmat megzavaró

13 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról, 5. fejezet, 132. pont

14 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól, 49. § 1-4. fejezet

15 Magyar értelmező kéziszótár

körülmény. Ezt a gondolatmenetet követve kutatásom egyik fő vonala a bv. intézetek biztonsága, illetve azok az innovációk, amik az elmúlt években hozzásegítették a személyi állományt a hatékonyabb szolgáltatellátáshoz. Fontos a biztonság, illetve a biztonság rendszer-elemeinek kifejtése, azok definíciójának meghatározása:

„A fogvatartás biztonsága olyan állapot fenntartását jelenti, amelynél a bv. intézetben, illetve a bv. feladat teljesítése miatt a bv. intézet területén kívül tartózkodó személyek élete, testi épsége, szabadsága, a büntetés-végrehajtás anyagi javainak sértetlensége, valamint a bv. feladatok zavartalan ellátása a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően biztosított.”¹⁶

A biztonsági tevékenység az egész bv. szervezet alapját képezi, gyakorlatilag minden szakfeladat erre, vagy e gondolat köré épül. A biztonsági rendszer elemeit alapvetően két fő csoportja oszthatjuk – statikus és dinamikus – melyek definíciója felöleli a büntetés-végrehajtást érintő fizikai védelmet, az előerőt, illetve egyéb – akár rejtett – tevékenységeket, szabályzókat, melyek szoros összefüggésben vannak a fogvatartás biztonságával, a bv. intézetek rendjével. Ennek kapcsán először a statikus, majd a dinamikus biztonság rendszer-elemeit ismertetem, illetve kutatásom összefüggéseiben mutatom be ezeket.

Statikus biztonság

Definíció

A „statikus biztonsági elemek” azon eszközrendszerek, tevékenységek és eljárásrendek összessége, melyek a bv. szervezet működését veszélyeztető, vagy sértő körülmények bekövetkezésének megakadályozására, vagy bekövetkezése esetén elhárítására szolgálnak. Ezen elemek viszonylag állandóak.

Ide tartoznak a szabályozók, a módszertani útmutatók, a protokollok, valamint a tárgyi eszközök és feltételek.

Fontos elemek

Tanulmányom szempontjából kiemelt szerepe van a statikus biztonsági rendszer-elemeknek. Okkal feltételezem, hogy bizonyos feltételek, bizonyos eszközrendszer rendelkezésre állása esetén ezek együttese, illetve a modern technológia lehetővé teszi az előerő, vagyis a személyi állomány optimálisabb alkalmazását, azzal, hogy bizonyos

¹⁶ 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól, 2. §

szolgálati feladatokat a technika segítségével látunk el, az előerőt pedig a frekvenciált területekre összpontosítjuk.

Ennek teljesüléséhez elengedhetetlenül szükségesek a statikus biztonsági elemek, illetve az azok által biztosított lehetőségek kiaknázása.

IP-alapú kamerarendszer

A kamerák hálózata elengedhetetlen részét képezi a bv. szervek biztonságának. Ezeken keresztül képes a személyi állomány „egészében” látni a napi folyamatokat, illetve olyan perspektívából elemezni a beérkező képanyagot, mely sokkal részletesebb és átláthatóbb adott esetben, mintha a helyszínen tartózkodna a megfigyelő. Az intézetekben 0-24-ben végzik a kameraképes megfigyelést, melyet a napi feladatokhoz kialakított „kameraképes koncepció” segítségével, a meghatározott minőségű, mennyiségű és specifikációval rendelkező megjelenítőkön keresztül kell végrehajtani.

A kameraképes megfigyelést a bv. szervezet jogszabályi felhatalmazás alapján végzi, melyet a Rendelet a következőképpen határoz meg:

„(1) A bv. intézet területén zárt rendszerű műszaki megoldással kiépített elektronikus áll- és mozgókép, valamint hang rögzítésére alkalmas megfigyelőrendszer működhet. (2) A bv. szerv területére való belépésre szolgáló minden bejáratnál jól láthatóan elhelyezett, jól olvasható felirattal fel kell hívni a figyelmet arra, hogy elektronikus megfigyelőrendszer működik, valamint arra, hogy a kép- és hangfelvételt a bv. szerv rögzítheti.”¹⁷

Ennek értelmében a bv. szervezet a megfigyelési tevékenységet jogszabály alapján, az abban foglaltaknak megfelelően látja el.

A megfigyelési eszközök már túlnyomó részt IP-alapú technológiával rendelkeznek, emellett léteznek PTZ¹⁸ – forgózsámolyos – kamerák, éjjellátó funkcióval ellátott kamerák, illetve olyan eszközök, melyek – az előre beállított szabályok szerint – érzékelni tudják az adott területre történő belépést, mozgástartományt.

A külterületek általános területfigyelésén felül a PTZ kamerák biztosíthatják a kritikus pontok megfigyelését, részletgazdag, eseményközeli videóanyag elkészítését. A nagy, 36x-os átfedéssel rendelkező optika, a 4MP-es felbontású, fényérzékeny szenzor, illetve a 200 m-es maximális infra megvilágítás lehetővé teszi, hogy éjszaka, vagy

¹⁷ 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet, a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól, 58. § 1-2. fejezet

¹⁸ PAN TILT ZOOM kamera, melynek egyik előnye, hogy távolról is vezérelhető.

gyenge fényviszonyok mellett is éles, értékelhető képet mutasson, még a nagyon távoli pontokról is.

A fejlett viselkedés, azaz a smart tracking 2.0-ás funkció – analitikai tudás mellett, mely önmagában is képes az ügyelet munkáját segíteni – lehetővé teszi, hogy a beállított szabályok (például területre történő belépés) megsértésekor automatikusan kövesse az objektumot, vagy az észlelt személyt. Képes osztályozni a beérkező képeket, így csak embert vagy járműveket fog követni, egyéb mozgó tárgyak nem zavarják meg a működését.

Az IP-alapú¹⁹ kamerarendszerekre történő átállás egy nagyon fontos mozzanata a magas szintű technikai fejlettségi szint elérésének, hiszen a régi, „analóg” rendszerű kamerák lecserélésével új távlatok nyíltak azok felhasználhatóságának tekintetében. Míg a régi megfigyelési eszközök, illetve az eszközpark gyakorlatilag ténylegesen csak a megfigyelési tevékenység végrehajtására volt alkalmas, addig a modern eszközök felhasználási lehetőségeinek palettája rendkívül széles.

Az analóg²⁰ rendszerű kamerák régebbi típusúak, illetve koaxiális kábelén keresztül kommunikálnak. Felhasználási lehetőségeik korlátozottak, illetve szerényebb funkció-repertoárral rendelkeznek. Elsődlegesen a megfigyelési tevékenységre alkalmasak, emellett sokkal rosszabb minőségű képek érhetőek el a rendszeren keresztül.

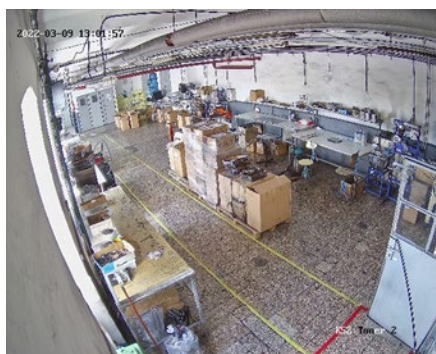
Az IP kamerarendszerek képesek nagy felbontású képek továbbítására és számos további funkcióval rendelkeznek, mint például a mozgásérzékelés, az éjszakai látás, valamint a beépített analitika. A mesterséges intelligencia megjelenése, illetve térhódítása lehetővé teszi az előre beprogramozás segítségével akár mozgások, tevékenységek felismerését, valamint korlátozott mértékben intézkedések foganatosítását is. Ma már szinte minden intézetben képes – ennek példájára – a rendszer a beérkező riasztásokat oly módon kezelni, hogy a frekvenciát helyszínekről érkező vészjelzések automatikusan üzenetet küldenek, illetve központi helyre kerülnek, segítve a technikai rendszerkezelő feladatellátását, valamint a riasztás szintjének megítélését, és az ezzel kapcsolatos intézkedés foganatosítását.

A két technológia közötti minőségi különbség szemléltetése egyértelműen érzékelhető, különösen, ha a két fajta technológiát ugyanazon kép kapcsán vizsgáljuk meg.

19 Az IP-alapú kamerarendszerek az „internet protokollon” (IP) alapulnak, digitális jeleket továbbítanak az interneten keresztül.

20 Az analóg rendszerek a hagyományos megfigyelési technológián alapulnak.

1. kép: Balra egy analóg kép minősége, jobbra pedig egy IP-alapú kamerakép látható²¹

A két technológia közötti minőség megkérdőjelezhetetlen, ezért nagyon fontos a végrehajtás, ellenőrzés és a felügyeleti tevékenység szempontjából az IP-alapú rendszerekre történő átállás, illetve kiépítés.

A kamerarendszerrel a szolgálati feladatok vonatkozásában a következő elvárások kerülnek megfogalmazásra, funkcionalitás tekintetében:

- A technikai rendszerkezelőből, illetve távolról bármelyik kamera elérhetősége élőképes megfigyelés és visszajátszás céljából;
- Többszintű jogosultság-kezelés a klienselérés szabályozására. A jogosultságok funkcionálisan és egyes csatornákra lebontva is szabályozhatók legyenek;
- Az aktív hálózati elemek jelszóval védettek legyenek, illetéktelenek a hálózat fizikai megbontása esetén se férjenek hozzá kameraképekhez, beállításokhoz;
- Mozgásérzékelés, kamerajel-vesztés érzékelése, riasztás generálása;
- Keresési lehetőség adott, utólag definiálható terület mozgástartalma szerint;
- A szerver és a kliensszoftver naplózza az eseményeket. A naplók legalább 30 napra visszamenőleg legyenek kereshetők.

Megjelenítők

A megjelenítők (monitorok) további fontos részét képezik a szakfeladat végrehajtásának. Az alkalmazható eszközök mérete és darabszáma központilag kerül szabályozásra, a helyi sajátosságok figyelembevételével.

²¹ Forrás: a szerző által szerkesztett képanyag, 2024

2. kép: Operátorhelyiség a Duna-Mix Kft. váci telephelyén²²

Megkülönböztethetők „aktív”, illetve „passzív” megjelenítő állomások is. Ezek felhasználási lehetőségek terén merőben különböznek egymástól, hiszen a „passzív” megjelenítésben nincs lehetőség felhasználó általi változásokat eszközölni (például a kamerakép kiosztásokon), tulajdonképpen a megfigyelési tevékenység kiegészítésére szolgál (úgy, mint a szolgálati helyeken, belépési pontokon, vagy munkaterületek vonatkozásában a művezetői irodákban). Az „aktív” megjelenítés különböző jogosultság profilok alkalmazásával, az ügyeleti tevékenység „központjában” kerül telepítésre. Itt a megjelenítés a központilag szabályozott formában – 1 monitoron maximum 9 képes beállítás – a helyi kameraképes koncepcióban meghatározottaknak megfelelően kerül kialakításra. A felvételek visszanzézése, mentése különböző jogosultsági szintekhez kötött, az adatvédelmi irányelvek maximális betartásával. A kameraképeket 30 napig tárolják, ezt követően törlésre, vagy felülírásra kerülnek.

A kameraképek megjelenítését három szinten kell biztosítani:

1. „Passzív” megjelenítő állomások kerülnek telepítésre a részlegeken a felügyelői irodákban, illetve a bejárati helyiségekben. Ezeken a helyeken előre beprogramozott képkiosztások jelennek meg. A kiosztások központilag módosíthatók.
2. Aktív, dinamikus megjelenítés a technikai rendszerkezelőből, egy 12-16 monitoros falon. A képernyőkön lehetőséget kell biztosítani osztott képes és egykamerás megjelenítésre, két kiemelt munkamonitoron pedig ezen

²² Forrás: a szerző által készített képanyag, 2024

felül térképes felület megjelenítésére és visszajátszásra is. A PTZ kamerák vezérlését joystick-os kezelőegységgel végzi a személyzet.

3. Biztosítani kell a rendszerhez történő hozzáférést távoli munkamenthez is.

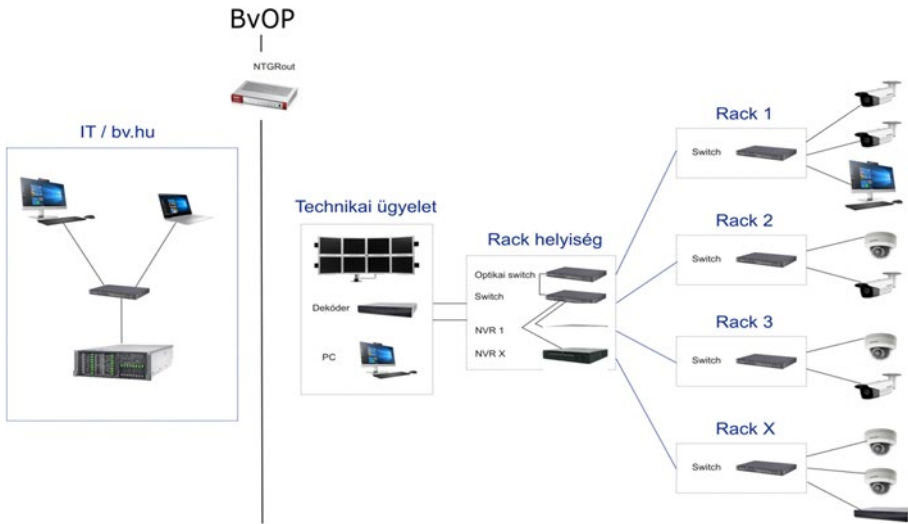
Szoftverek

A szoftveres kialakítás a bv. szervezet által alkalmazott HikVision-HikCentral felhasználói környezet együttesére épül. Ennek különböző verziói kerülnek alkalmazásra, melyet az adott intézet informatikai szakterülete üzemeltet. A programok a már említett funkciókon kívül tovább bővíthetők, bár ezek többsége nem szerepel az intézetek részére megvásárolt alkalmazásokban, hiszen a technológiai fejlettségi szint, illetve a rendszerrel szemben támasztott igények nem támasztották alá a plusz funkciók integrálását.

A program a kijelölt területre történő belépés esetén külön riasztó funkcióval rendelkezik, ezzel egy időben a kamerafalon központi helyre lépteti az adott képet. A szoftver emellett alkalmas különböző beállítások automatikus mentéséhez, mely segítséget nyújt a kamerakép koncepció (frekvenciált időszakok és felvételek összehangolása a szolgálati feladatokhoz, illetve az ahhoz szükséges erőforrások átcsoportosításához) beállításához. Ez történhet automatikusan, illetve a technikai rendszerkezelőben szolgálatot teljesítő személyi állományi tag manuális átállításával.

Kiemelendő, hogy a szoftveres háttér rendkívül fontos, hiszen a megfelelő analitika beállítás és a bővíthető funkciók képessé teszik a rendszert akár viselkedés analízisre, akár előre definiált mozgások (verekedés, indokolatlan csoportosulás, zóna elhagyás) felismerésére. A megfelelően felkészített személyi állomány a mesterséges intelligencia alkalmazásával ezek a „rendellenességek” kiszűrhetők, megelőzhetők, illetve azokra megfelelő intézkedéseket tudnak foganatosítani. A személyzet megfelelő felkészítése elengedhetetlen, azonban a mesterséges intelligencia térhódításával az emberi tényező jelenléte minimalizálható. Ennek elérése a távoli jövőben lehetséges, az emberi értékelés, helyzetfelismerés nem pótolható, azonban a technológiai novumok alkalmazásával az erőforrás átcsoportosítható szükség esetén. A humán látásmódot kontrollpontok beépítésével, visszaellenőrzéssel, valamint folyamatos elemző-értékelő tevékenység biztosításával kell a rendszerbe integrálni.

4. ábra: A szoftverrendszer teljes logikai felépítése²³

Kapukeretes fémkeresők

A kapukeretes fémkeresők minden intézet „alapfelszereltségéhez” tartoznak. Legtöbbször a személy- és gépjárműbejáráti kapuknál, illetve az elhelyezési részlegek belépési pontjain kerülnek elhelyezésre. A működési mechanizmus a fémtartalmú anyag érzékelésére, illetve az érintett terület jelzésére irányul. A bv. szervezetnél rendszeresített detektorok tetőtől-talpig vizsgálják az áthaladó személyt, megmutatva, hogy jobb- vagy baloldalon, illetve melyik testtájék magasságában érzékel fémet. Az eszközökben 30 érzékelő található, a precíz érzékelés érdekében. A mindennapi élet elengedhetetlen kelléke ez az eszköz és nagyon fontos eleme az üzemerületre lépés előtti biztonsági intézkedéseknek, hiszen az alkalmazásával (a többi biztonsági intézkedés kiegészítéseként) a fémtárgyak, egyéb eszközök – melyek akár rendkívüli események előidézésre is alkalmasak lehetnek – eleve kiszűrhetők a kapun való áthaladásakor.

NFC-chip

Az NFC-chipek²⁴ alkalmazása a bv. intézetekben mára már alapvető funkció. Pilot jelleggel több intézetben került alkalmazásra egyfajta karkötő formájában, mely tartalmazza a fogvatartott alapadatait, fő használati köre a kiétező boltokban történő vásárlás volt. A SAFE eszközök bevezetésével azonban a végrehajtás szempontjából

²³ Az ábra forrása: BvOP, Biztonsági Szolgálat

²⁴ Az NFC – Near Filed Communication egy olyan rövid hatótávolságú szabványgyűjtemény, mely lehetővé teszi a mobileszközök közötti közeli rádiós kommunikációt.

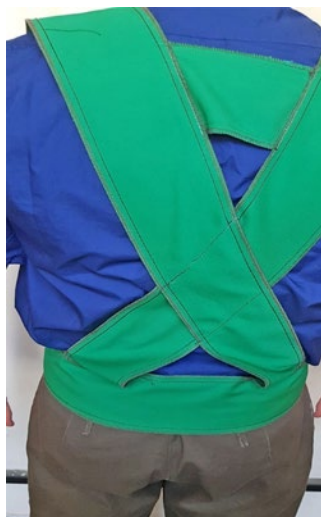
egy különösen fontos alkalmazási lehetőség is kialakításra került, miszerint az NFC-chip használatával kerül kiadásra, illetve átvételre a fogvatartott. Akár szabadlevegőn tartózkodásra, akár munkaterületre vonul a fogvatartott, azt az NFC-chip leolvasásával érvényesítik a szolgálatot teljesítő állományi tagok. Ennek köszönhetően a fogvatartott mozgása, illetve részleg létszámadataiban bekövetkezett változások pontosan, naprakészen kezelhetők. A legtöbb bv. intézetben a fogvatartottak részére NFC-chip kártya kerül kiadása, melyen szerepel az érintett fogvatartott arcképe is. Az arcképek frissítése a kártya vonatkozásában többször nehézkes, illetve az elveszett, megrongálódott kártyák pótlása sem minden esetben zavartalan.

Az NFC technológia a jövőben ennél hatékonyabb felhasználási módokon is alkalmazásra kerülhet. A chip a rendszerinformatikus számára könnyen programozható, az tartalmazhatja a fogvatartott alapadatait, valamint alkalmas lehet jogosultsági szintek kialakításával a fogvatartott mozgásának kontrollálására is. A programozott szabályok alapján léphetne be, illetve ki az adott zóna, vagy munkaterület vonatkozásában. Ez jelenleg még csupán fikció, hiszen a fogvatartott akár el is cserélheti a kártyát társával, még akkor is, ha ezzel tudatosan fegyelmi cselekményt követ el, nem lehet elvetni azonban a technika ilyen formájú felhasználásának lehetőségét. A forgóvillás beléptető kapuk telepítésével már most is alkalmas lehet a fogvatartottak mozgásának monitorozására, valamint az illetéktelen be- vagy kilépések feltérképezésére. Ezek a technológiai innovációk jelenleg még nem alkalmasak maradéktalanul ennek a funkció-repertoárnak a kiaknázására, de az arcfelismerési technológia és a mesterséges intelligencia integrálásával azonnal kiszűrhető a nem megfelelő helyen tartózkodó fogvatartott még abban az esetben is, ha illegális tevékenység, fegyelmi cselekmény megvalósításával manipulál a részére kiadott kártyával. A rendszer képes azonnal párosítani a zónát, területet a használt NFC chippel és az azt alkalmazó elítélttel. E rendszer összességében garanciális elemként épülhet be az intézetek és gazdasági társaságok biztonsági rendszerébe, hiszen alapjaiban garantálja a fogvatartott meghatározott helyen való tartását, tevékenységének közvetlen felügyeletét.

Mellények és zónák

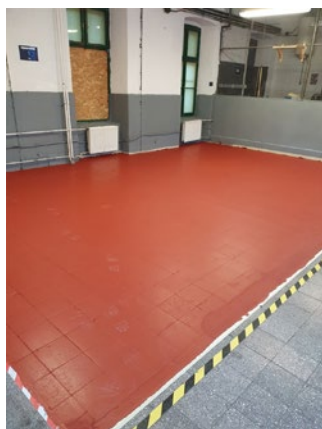
A Duna-Mix Kft. váci telephelyén lévő üzemterületeken kialakított rendszer a következő sajátosságokkal járul hozzá a magasabb szintű biztonsági tevékenységhez, illetve a felügyelet nélküli munkáltatás alapjainak megteremtéséhez. A munkaterületeken bevezetésre kerültek a fogvatartotti jelölőmellények mint munkaruházati kiegészítőként történő, kötelező viselet. A mellények színe egy-egy munkacsoport zónához tartozik, melyet az adott üzem területén ugyanolyan (kék zónában csak kék mellényt viselő fogvatartottak tartózkodhatnak) színjelzéssel láttak el.

3. kép: Fogvatartotti jelölőmellény²⁵

A rendszer lehetővé teszi és meg is akadályozza a munkacsoportok közötti, engedély nélküli mozgást, kapcsolattartást. Ennek köszönhetően mind az üzemekben, mind pedig a technikai rendszerkezelőben átlátható a fogvatartottak mozgása, magatartása, cselekményei. Az üzemi zónák kialakítása az adott üzemvezető, illetve a fogvatartotti foglalkoztatás-biztonsági alosztályvezető feladata. A nagyobb áttekinthetőség és a szigorú fogvatartotti kontroll lehetővé teszi a napi tevékenységek valós időben történő értékelését és elemzését, valamint az ezekre történő azonnali intézkedéseket.

4. kép: Kijelölt munkacsoport zóna²⁶

25 Munkáltatott fogvatartott mellényben, a Duna-Mix Kft. váci telephelyén. Forrás: a szerző által készített képanyag, 2024

26 A Duna-Mix Kft. váci telephelye, kötészeti üzem. Forrás: a szerző által készített képanyag, 2024

A különböző színű mellények és kijelölt zónák alkalmazása, a tevékenységek azonnali feljegyzése és lereagálása a fogvatartotti fegyelem és munkamorál kialakításához elengedhetetlen, megelőzi vagy akár meg is akadályozza a fegyelmi cselekményeket. A rendszer már magában áttekinthetőbbé, követhetőbbé teszi a fogvatartotti munkáltatást, illetve az azt övező biztonsági tevékenységet. A hatékonyság jegyében a munkacsoport zónák külön megjelölésre kerültek, melyeket a technikai rendszerkezelőben szolgálatot teljesítő személyi állományi tag fel tud használni a megfigyelési tevékenység vonatkozásában, hiszen ránézésre tudja, melyik munkacsoport zónát érinti az esetleges esemény, történés.

5. kép: Kijelölt zöld munkacsoport és a hozzá tartozó zöld zóna (falazat került jelölésre)²⁷

Ennek minőségbiztosítási szempontból is kiemelt szerepe van, hiszen az elemző-értékelő tevékenység fontos része, hogy a fogvatartottak láthatóan dolgoznak-e, illetve a számukra kijelölt területen mozogva az adott munkafolyamatban részt vesznek vagy sem.

Kameraképes kiértékelés

A kamerakép kiértékelési rendszer egy, a kockázatkezelési elvrendszer alapján működő nívó, mely az üzemterületeken dolgozó fogvatartottak előre definiált cselekményeit valós időben értékeli/elemzi az elektronikus megfigyelési rendszer alkalmazásával.

A technikai rendszerkezelő a kameraképeket értékeli, a történéseket feljegyzi, és azonnali intézkedéseket foganatosít a biztonsági szakterület kontrollja alatt. Ezen adattömeg vizsgálata lehetővé teszi, hogy a dinamikus biztonsági rendszer egyik alappillére legyen. Elemző-értékelő munka segítségével rövid és közép, valamint hosszú távú

²⁷ A Duna-Mix Kft. váci telephelye, gépi kötészeti üzemterület. Forrás: a szerző által szerkesztett képanyag, 2024

következtetéseket lehet levonni, ennek eredményeként pedig hatékony intézkedéseket tehetünk. (Például: adott üzemterületen megnövekedik a tiltott zónába lépések száma egy meghatározott időszakot figyelembe véve. Intézkedni kell a nagyobb fogvatartotti fegyelem megkövetelésére, a személyi állományi tagok külön eligazítására, ezzel is megelőzve a tiltott tárgyak vagy további fegyelmi cselekmények kialakulását.)

A kiértékelési rendszer egyfajta azonnali kockázatelemzési folyamat, melyben a fogvatartottak tevékenysége az előre definiált analitika alapján, különböző súlyú kategóriákba tartozó cselekmények feljegyzésével ad képet az adott üzem és az ott dolgozó fogvatartottak állapotáról, tevékenységéről, valamint az üzemi munka hatékonyságáról. A rendszer kialakításakor – a fokozatosság elvét követve – alacsony, közepes és magas súlyosságú „incidens” kategóriák, és az azokba tartozó elemek kerültek meghatározásra.

Ezek alapján a megfigyelési tevékenységet végző személy folyamatosan figyeli az üzemi tevékenységet és a fogvatartottak magatartását, viselkedését. Amennyiben egy, az incidens kategóriában szereplő „eseményt” észlel, azt feljegyzi az előre programozott táblázatba és az ott meghatározott intézkedést foganatosítja (például figyelmeztetés), vagy súlyosabb esetben azonnal jelenti a történést és megteszi a szükséges intézkedéseket.

A kiértékelést végző táblázatokat MS Excel programon belül, Pivot táblák elkészítésével hoztuk létre, melybe adatbázisként felvezetésre került a munkába állított fogvatartottak neve és nyilvántartási száma.

A következőkben néhány valós példán keresztül mutatom be az értékelési rendszer sajátosságait, illetve az értékelő/elemző jelentések tartalmi, minőségi és mennyiségi elemeit.

2023. január hónap tekintetében megállapítható volt, hogy a beérkezett jelzések túlnyomó többsége a kötészet és a toner üzemterületeken került észlelésre. Ezek jellemzően fogvatartotti beszélgetés, vagy nem megfelelő folyamatosságú munkavégzés okán kerültek feljegyzésre. Intézkedésre minden esetben sor került, legtöbbször elegendő volt a fogvatartott kioktatása és a felügyelők ismételt eligazítása vagy figyelemfelhívása.

2023. február hónap vonatkozásában megállapítható, hogy a jelzések hasonló esetben jelennek meg, ennek kapcsán intézkedésre került sor a nagyobb fogvatartotti fegyelem fenntartása érdekében az érintett fogvatartottak fegyelmi eljárásban való részesítésére, illetve egy esetben 2 fő fogvatartott került leváltásra munkahelyi rend megsértése miatt.

2023. március hónap kapcsán kimutatható a fogvatartotti munkamorál javulása, mivel kevesebb jelzés, illetve figyelemfelhívás vált szükségessé. A fogvatartott nem

dolgozik, illetve beszélget incidens-kategóriák javulása látható. Emellett a kötészet üzem megerősítése a fogvatartotti fegyelem tekintetében szükséges volt, ezért a felügyeleti létszám optimalizálásával, illetve külön eligazításával, valamint a nem együttműködő fogvatartottak leváltásával intézkedtünk.

A negyedév tekintetében látható a fogvatartotti munkamorál javulása, mivel kevesebb jelzés, illetve figyelemfelhívásra volt szükség. A fogvatartott nem dolgozik, illetve beszélget incidens-kategóriák javulását figyelhetjük meg. A kötészet üzemből továbbra is több incidens darabszám figyelhető meg a javuló tendencia mellett.

A toner üzemből a nem együttműködő fogvatartottak leváltásának következtében visszaállt a rend és a fegyelem, az incidens kategóriák megjelenése minimális.

A negyedéves összefoglaló adatok, és az azt megerősítő művezetői javaslatok alapján a 2023. április 4-én tartott BFB ülésen 2 fő fogvatartott leváltásra került a kötészet üzemből.

A 3 legtöbbször előforduló incidens kategória (indokolatlanul beszélget, megsérti a higiéniai szabályokat, nem dolgozik) alakulása tekintetében is kimutatható a csökkenő tendencia.

Kameraképes megfigyelés alapján összesen 5 alkalommal kezdeményeztünk fegyelmi eljárást, és 4 fő fogvatartott került leváltásra az I. negyedévben.

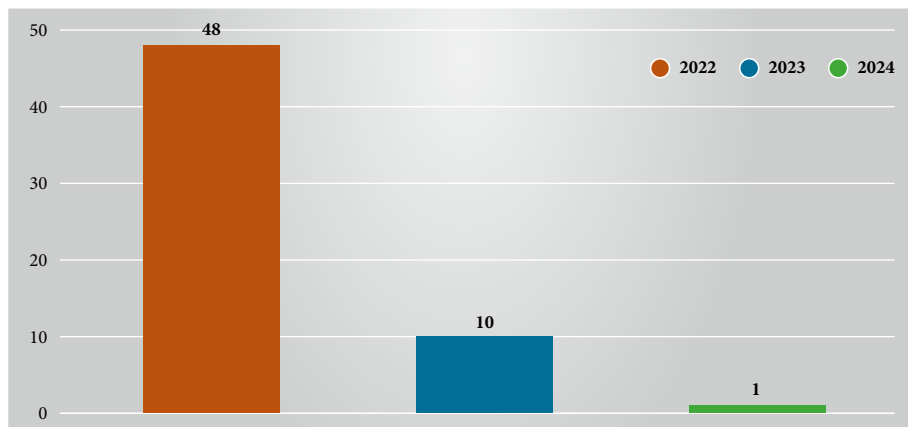
A példákon keresztül látható, hogy a közvetlen, felügyelet nélküli munkáltatáshoz szükséges kontroll tevékenység megvalósítható. Az elemző-értékelő munka a beérkező adatok tekintetében rendkívül hatékony, azok alapján olyan összefüggések is kimutathatók, melyek az adattömeget tekintve kiértékelés nélkül talán fel sem tűnnének, amely legrosszabb esetben akár komoly rendkívüli eseményhez, vagy nem megfelelő termelési eredmények megvalósulásához vezethet.

A megfigyelési tevékenységet végző személyi állományi tag bejegyzéseiből napi, heti és havi riport készül, melyet az érintett szakterület vezetője értékeli, elemzi, és szükség esetén intézkedéseket fogantat. A vezetői kontroll és a visszaellenőrzés folyamatos és szükségszerű a bejegyzések validálásának szűrőpróba szerinti megállapítására, illetve személyi állományi tag szolgálatellátásának, szakmaiságának fejlesztésére.

A riportokat a kockázatkezelési tevékenység, illetve az elemző-értékelő munka kapcsán alkalmazni lehet, valamint támogatást nyújthat a vezetői munka kapcsán. Nem utolsósorban szempont a fogvatartott munkahatékonyságának mérése. Ha a fogvatartott nem megfelelő munkavégzés kapcsán, adott időintervallum alatt többször feljegyzésre kerül, szükséges

lehet ismételt oktatása, képzése, vagy figyelmeztetése. Ha ezt követően sem változik a munkavégzése, akár leváltására is sor kerülhet, fegyelmi felelősségre vonása mellett.

5. ábra: Fegyelmi cselekmények éves megoszlása a Duna-Mix Kft.-nél²⁸

A fenti ábrán látható a Duna-Mix Kft. váci telephelyén alkalmazott rendszer hatékonysága. A 2022-es évben nem kevesebb, mint 48 db fegyelmi cselekmény került kivizsgálásra az üzemterületeken. A rendszer bevezetését és alkalmazását követően a fegyelmi cselekmények száma nagy ütemben csökkent, többféle kihágás teljesen megszűnt. A 2023-as évben összesen 10 db, a 2024-es év első negyedévében pedig összesen 1 db kisebb súlyú fegyelmi cselekmény valósult meg. A fogvatartottak beállták, hogy egy olyan értékelési rendszer kerül alkalmazásra velük szemben, mely méri és feltárja a munkavégzés során elkövetett cselekményeket, illetve hozzájárul az értékelésükhöz, előmenetelükhöz. A kiértékelési rendszer adatai megosztásra kerülnek a termelési vezetőkkel is, mely okán átfogóbb képet kapnak a fogvatartott viselkedéséről, munkatevékenységhez való hozzáállásáról.

A fegyelmi cselekmények alakulásának, illetve a fogvatartotti munkavégzés kimutathatóan magasabb színvonalának vizsgálatakor megállapítható, hogy a rendszer alkalmazása negyedére csökkentette az esetszámokat, és növelte a fogvatartottak termelési hatékonyságát.

Ehhez a szolgálati feladathoz szükséges a megfelelően felkészített személyi állomány, illetve a rendszer átfogó ismerete. Természetesen nem várható el, hogy egy vagy akár két fő személyi állományi tag több száz kameraképet ilyen szinten „figyeljen”, viszont a megfelelően kidolgozott kameraképes koncepció segítségével koncentrálnunk a frekvenciált részekre.

²⁸ Forrás: VIR adatok

Van azonban több fontos terület, melyeket az előző fejezetekben már érintettem, úgy, mint a fejleszthető szoftverek és a mesterséges intelligencia. Ezeknek a technológiai fejlesztéseknek köszönhetően, a modern kor vívmányainak segítségével elképzelhető, hogy a jövőben a kiértékelési tevékenységet nem a személyi állományra bízjuk, hanem a megfelelő analitikával skálázott, az elemző-értékelő munka végrehajtáshoz segítségül hívott mesterséges intelligencia végzi azt el.

Egy ilyen rendszerbe kontrollpontként kell beépíteni az emberi tényezőt, a mesterséges intelligencia által tett bejegyzések, megállapítások érvényességének ellenőrzése céljából. Ahogy korábban említésre került, az emberi életet nem bízhatjuk kizárólag a mesterséges intelligencia döntéseire, ezért itt sem szabad megfellebbezni a személyi állomány által végrehajtott ellenőrzési tevékenységről. A kameraképes kiértékelési rendszer alapját képezi a felügyelet nélküli munkáltatás megvalósításának.

MMA és SAFE eszközök

A modern kor elvárásainak való megfelelni akarás és a megnövekedett adminisztratív terhek csökkentésének szükségessége életre hívta egy, a XXI. század technikai szintjének megfelelő alkalmazás iránti igényünket. Ennek eredményeként megszületett a főbb szakterületek közötti szoros együttműködésben megálmodott és korszerű novum, melynek segítségével – elsősorban – a részlegeken szolgáltatást teljesítő végrehajtói állomány folyamatosan tudja monitorozni a fogvatartottak mozgását, tartózkodását, valamint jelentősen gyorsabb a nyilvántartási rendszerben a kapcsolódó adminisztratív műveletek végrehajtása. Ez a rendszer a *„Szolgálati alkalmazás a fogvatartás elősegítésére”* vagy rövidítve a *„SAFE”* mobilalkalmazás.

De mi is az az „alkalmazás”, napjaink talán egyik leggyakrabban használt kifejezése? A mobiltelefonokon futó operációs rendszerek által kezelt programok összefoglaló neve ez a kifejezés. Ezen rendszerek alapfilozófiája a személyre szabhatóság és a korlátlan bővíthetőség, amelyet az internetről letölthető alkalmazások telepítésével érhetünk el. *„Az alkalmazás (angolul application vagy app) egy konkrét feladat végrehajtására tervezett számítógépes program. A mobilalkalmazások eltérnek a számítógépen általában megtalálható integrált szoftverrendszerektől, ehelyett minden alkalmazás korlátozott és elszigetelt funkciókat kínál (például játék, számológép vagy webböngészés).”*²⁹

A bv. szervezet erre a célra Samsung XCover 3 típusú készülékeket vásárolt, melynek fő jellemzője a hosszú üzemidő és strapabíró kialakítás. A készülékre telepített rendszer lehetővé teszi a fogvatartottak adatainak nyilvántartását, illetve az azokhoz történő valós idejű hozzáférést.

²⁹ Bányász P. és tsai. (2020) p. 37.

6. ábra: Munkáltatási Mobil Applikáció

A fejlesztés segítségével azonnal észlelhető a fogvatartott külsejének változása, a személyazonossággal összefüggő csalási kísérlet és ellenőrizhető a kijelölt részlegen történő tartózkodás betartása.

A rendszer a napi szolgálatot teljesítő végrehajtó állomány tevékenységét egyszerűsíti, valamint figyelmeztet olyan kardinális előzményi információkra, amelyek rendkívüli eseményeket előzhetnek meg (például hivatalos személy elleni erőszak, szuicid cselekmények). A megoldás a személyi állomány biztonságérzetét növeli, tevékenységét támogatja, továbbá azonnali hiteles információt nyújt.

Az MMA (Munkáltatási Mobil Applikáció) és a hozzá kapcsolódó FÖNIX funkciók tesztelésére a SAFE rendszerrel is használt Samsung Galaxy XCover Pro telefonok kerültek alkalmazásra. Az eszközök SIM-kártyával, a Telekom hálózatán, biztonságos VPN csatornán keresztül kommunikálnak a büntetés-végrehajtás érintett szervereivel.

Az alkalmazásba történő belépés a bv. szervezet személyi állományának tagjai által használt tartományos felhasználónévvel és jelszóval történik.

Belépés után kiválasztható, mely munkahelyeket szeretné a felhasználó látni, amiket a rendszer megjegyez. A következő belépésnél a „Jarvis”³⁰ felismeri a felhasználó beállításait és már csak ezeket a munkahelyeket ajánlja fel használatra.

30 A FÖNIX3 közhiteles rendszer automatizmusokért felelős programja

A rendszert munkahelyi szolgálati e-naplóval (Navigátor) együtt szükséges alkalmazni, valamint a veszélyes eszközök a FÖNIX2 Foglalkoztatás modulban rögzíthetők.

Alkalmazásának egyik előnye, hogy optimális esetben csökkentheti a személyi állományi tagok leterheltségét, mivel az eszköz használata gyors és segítségével kiválthatók a papír alapú nyilvántartások. Használata esetén azonnal láthatóak az adott munkaterület adatai, úgymint a munkára kivonult fogvatartottak létszáma, a távollévő elítéltek listája, az utolsó létszámellenőrzés időpontja, illetve a kiadott veszélyes eszközök darabszáma.

Az alkalmazás felületén – a gyors ikonok segítségével – rögtön végrehajtható több szolgálati feladat valós időben történő dokumentálása, mint például a létszámellenőrzések végrehajtása, vagy a munka- és tűzvédelmi oktatások megtörténte.

Arcfelismerés

Az arcfelismerés – mint technológiai újdonság – felhasználási lehetősége nagyon sokrétű. A rendvédelemben évek óta jelenlévő, folyamatosan bővülő rendszer fontossága a bv. szervezet vonatkozásában is kiemelkedő. Az arcfelismerő rendszerek alkalmasak arra, hogy megfelelő környezetben és technológia háttérrel személyeket azonosítsanak.

„A személyazonosításban a legbiztosabb mód a biometrikus azonosítás, amely az emberek egyedi, lehetőség szerint megmászthatatlan és hamisíthatatlan tulajdonságait vizsgálja. Ennek megfelelően a biometrikus adatokkal szemben követelmény, hogy állandó, egyedi, egyetemes és elfogadható legyen. Ebbe a kategóriába tartozik, azaz ilyen egyedi azonosító az ujjlenyomat, az írisz, a hang és az arc is. Az arc idővel változik (például öregedés), azonban az egyedi jellemzői állandók, ezáltal alkalmas az azonosításra. Az arcfelismerésnek számos előnye van, többek között a gyorsaság, valamint az, hogy az arcképek távolról is lehet rögzíteni, az azonosítandó személy megismerése nélkül, és az azonosításhoz nincs szükség fizikai érintkezésre.”³¹

A fentiek alapján kijelenthető, hogy a büntetés-végrehajtás intézeteiben, intézményeiben is hasznos lehet ez a rendszer, akár egy fegyelmi cselekmény elkövetési körülményeinek feltárására, az érintett személyek azonnali beazonosítására.

Az arcfelismerő rendszer használatát pilot jelleggel a Váci Fegyház és Börtön körletrészein tesztelték 2021-ben, a „Fortify” nevezetű programmal. Ehhez egy olyan számítógép konfiguráció került alkalmazásra, melynek paraméterei alkalmasak a „Corsight” cég által készített „Fortify” arcfelismerő program futtatására.

31 Németh Á. (2022) p. 171-172.

A tesztelés megkezdéséhez két kamera került telepítésre, melyek segítségével az arcfelismerő program a kamerán megjelenő személyi állományi tagokról vagy fogvatartottról pillanatképeket készít, majd elvégzi az azonosítást. Ehhez létrehozásra került egy úgynevezett „minta adatbázis”.³²

A programhoz bármely azonos hálózatban lévő, IP-alapú kamera hozzáadható az IP-cím ismeretében. A szoftver képes detektálni az ellenőrzött személy életkorát, nemét, valamint az „overall” érték állításával szabályozható, hogy mekkora arcméretnél elemezze az arcot. Minél kisebb az érték, annál messzebből kezdi az arc felismerését.

Ha az alkalmazott kamerába belenéz az adott személy, akkor akár 100%-os azonosítási valószínűség is megvalósulhat.

Az adatbázisba feltöltött fényképek csoportokba sorolhatók, melyeket előzetesen kell létrehozni, és utólag feltölteni. A csoportoknak nagy jelentősége van, mivel az analízis során ezek alapján tudja a program differenciálni az eltérő kategóriákba sorolt személyeket. A megkülönböztetés felirattal és színjelöléssel történik.

A szoftver statisztika készítésére is képes az egy adott ponton átvonuló csoport létszámáról – amennyiben ez a funkció aktiválva van –, illetve életkor, nem szerinti megoszlás, összes áthaladt/beazonosított személy regisztrálására is lehetőség van.

Ezen funkciók alkalmazása különösen fontossá teheti a rendszert a felügyelet nélküli munkáltatás megvalósításában, illetve a létszám pontos regisztrálásának vonatkozásában.

Lehetőség van egy adott személy „észlelésének” visszakeresésére is. Ebben az esetben a beállított szűrési paraméterek alapján a program megadja, hogy mikor és hol érzékelt a személyt, melyhez meghatározható a keresett időintervallum, illetve az érintett kamerák is felsorolhatók. A szoftver videófelvevételek utólagos elemzésére szintén alkalmas.

A program beállítható, hogy a létrehozott csoportokat külön kezelje, valamint a megjelölt kategóriákba sorolt személyek vonatkozásában figyelmeztetést, riasztást generáljon.

Az alkalmazás során megállapításra került, hogy a megfelelő magasságban és átvonulási ponton elhelyezett kamerák esetén akár maszkban is magas a találati arány, a szoftver nagy pontossággal azonosítja az ellenőrzött személyeket (kötelezően előírt „kamerába nézés” esetén 100%-ra emelhető ez az arány). Negatívumként jelentkezett,

³² A program egy előre feltöltött induló adatbázisból dolgozik. Az ebben az adatbázisban lévő minta fényképeket hasonlítja össze a kamerán megjelenő élőképpel. A minta adatbázisba a teljes személyi állomány, valamint a fogvatartotti állomány fényképei kerültek feltöltésre.

hogy gyenge fényviszonyok, illetve nem kellően pozícionált, beállított kamerák esetén nagy a hibaszázalék, valamint a rendszer hardver igénye rendkívül magas.

Viselkedésanalízis

A viselkedésanalízis a kamerarendszerek fejlődésével, illetve az azokat működtető programokkal szemben támasztott egyre nagyobb követelmények megjelenésével együtt fejlődő területek egyik novuma. A mai kamerarendszereket működtető szoftverek már képesek – illetve képesek lehetnek – az előre programozott analitika alapján felismerni a megfigyelt személyek viselkedésmintáit, illetve mozgásformáit. Lehetőség van arra, hogy az előre definiált cselekményeket, vagy az érintettek megnyilvánulásait felismerje, és szükség esetén riasztást adjon a kezelő személyzet számára. Az új mozgás- vagy magatartásformákat a rendszer képes megtanulni, az előre programozott analitika fejleszthető. Egy üzemerületen nemcsak a rendellenes mozgásformát – mint például a verekedés vagy az indokolatlan csoportosulás –, hanem a kijelölt területekre történő jogosulatlan belépést, a kijelölt munkacsoport, munkaállomás elhagyását, vagy a munkafolyamathoz szükséges gép, berendezés nem megfelelő használatát is érzékelheti a megfelelően programozott szoftver. Képes lehet nemcsak a már megtörtént, vagy folyamatban lévő eseményeket érintő mozgásokat felismerni és riasztást generálni, hanem preventív módon megelőzni a rendkívüli események kialakulását, illetve az adott munkaterület szabályainak megsértését.

Fontos mérőföldkő a viselkedésanalízis felvetése, hiszen ahhoz, hogy közvetlen – állandó – felügyelet nélkül tudjuk megvalósítani a fogvatartottak munkáltatását, elengedhetetlenül szükséges az a folyamat, mely a területeken történő események, történések valós idejű kiértékelését szolgálja.

Meg kell, hogy valósuljon a kontroll tevékenység, valamint szükséges, hogy – a folyamatos elemző-értékelő munka mellett – azonnali intézkedéseket tudjunk fogatosítani a rend, a fegyelem és a munkavégzés fenntartásához.

További kiemelő funkció, hogy az esetleges rosszullétet, balesetet, valamint egyéb, fogvatartottat vagy más személyt érintő olyan történést, mely során az adott személy mozdulatlan, életfunkciói rendellenesek, képes a rendszer érzékelni, és olyan jelzést adni a technikai rendszerkezelő irányába, hogy az megfelelően és hatékonyan tudjon intézkedni az esemény kapcsán.

A mesterséges intelligencia térnyerésével az intézkedések akár automatizálhatók is lehetnek, azonban az emberi tényező ebben az esetben sem kihagyható, így is szükséges lehet a kezelő személyzet szubjektív értékelése egy esemény kapcsán, hiszen az megengedhetetlen, hogy egy szoftver nem megfelelő működése miatt bármely személy

élete, testi épsége veszélybe kerüljön, vagy egy baleset bekövetkezésekor ne érkezzen időben a segítség.

Mesterséges intelligencia

Napjaink egyik legtöbbet emlegetett fogalma a „*mesterséges intelligencia*”, mellyel mára már szinte az élet minden területén kapcsolatba kerülhetünk. A magyar elnevezés az angol „*Artificial Intelligence*” kifejezésből származik. A fogalmi meghatározásba sok eszköz és szoftver tartozik, a fogalomkör kutatása közben számos meghatározással találkozhatunk. A többféle változat ellenére nincs közösen elfogadott definíció, tulajdonképpen az adott célterület felhasználási igényei határozzák meg magát a fogalmat. Röviden talán úgy fogalmazható meg maga a jelentés tartalma, hogy az emberi képességeket és tudást a számítástechnika vívmányaival helyettesítjük.

Rendészeti területen számos tanulmány született a mesterséges intelligencia felhasználásával kapcsolatban. 2020 szeptemberében kiadásra került Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája, melynek alapján kiemelt feladat, hogy a jövőben a rendészeti szervek stratégiai fontosságú folyamataiban egyre inkább jelenjen meg a technológia, jelen esetben a mesterséges intelligencia. Ebben a stratégiában 10 éves távlatban kerülnek meghatározásra a célkitűzések és feladatok a mesterséges intelligencia bevezetésére és fejlesztésére vonatkozóan. *„Célként került meghatározásra, hogy az MI alapú alkalmazások széles körben terjedjenek el a gyártás technológiában, a közigazgatásban, az oktatásban és az egészségügyben.”*³³

A mesterséges intelligencia bevezetése és elterjedése a társadalom egészére hatással van, a közigazgatástól egészen a munkaerőpiacig. Debrecenben 2022-ben egy 5 petaflops teljesítményű szuperszámítógép készült a mesterséges intelligencia által támasztott kihívások kezelésére, illetve hatásainak vizsgálatára.³⁴ A „*Komondor*” névre keresztelt berendezést a Debreceni Egyetem Kassai úti campusán, a Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség (KIFÜ) szuperszámítógép-központjában helyezték üzembe. Az eszköz 4,7 milliárd forintba került, teljesítménye percenként 50 ezer laptopnyi kapacitásnak felel meg.

Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája³⁵ is foglalkozik a mesterséges intelligencia témakörével, illetve az alkalmazási területek kiaknázásával a haditechnika terén. A fejlesztési irányok érintik a kibervédelmet, a robothadviselést, a digitális

³³ Kiss Cs., Kollár Cs. (2022) p. 66-67.

³⁴ Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája, 2020

³⁵ Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája, 2021

katona programot, az autonóm csapásmérő eszközöket, a kvantum-számítástechnikát, továbbá a szimulációs, kiterjesztett és virtuális valóságot.

Jelenleg is számos mesterséges intelligencia alapú eszköz kerül alkalmazásra a bv. intézetekben. Ilyen – a teljesség igénye nélkül – a SAFE, a KIOSZK, a Navigátor rendszer vagy akár az MMA. Ezen technológiai fejlesztések a személyi állomány munkaterheinek csökkentéséhez, illetve a szolgálati feladatokra szükséges idő hatékony felhasználásához járulnak hozzá. A munkavégzés során napjainkban már elengedhetetlenül szükségesek ezek az eszközök a rendkívüli események megelőzéséhez és a biztonságos szolgálatellátáshoz.

A korábban ismertetett kameraképes kiértékelési rendszer alapvetése a személyi állomány által történő megfigyelési tevékenység, valamint az adatbevitel, mely alapján megvalósul az elemző-értékelő munka az utólagos adatfeldolgozáshoz. Ennél nagyon fontos kiemelni az élőerő szubjektivitását, helyzetfelismerését, értékelési mechanizmusát. Azonban a hatékonyság céljából és az emberi erőforrások, a létszám „véges természete” következtében vizsgálni kell annak lehetőségét, hogy az adatgyűjtést, a fogvatartottak viselkedésének, munka-hatékonyságának elemzését, illetve a rendkívüli események vonatkozásában akár az elsődleges intézkedésekkel kapcsolatos döntéseket nem a személyi állományra bízuk, hanem feltételezzük, hogy ezen feladatokat a mesterséges intelligencia végezi el.

A szolgálatot teljesítő kollégáknak lehet rossz napjuk, lehetnek fáradtak, illetve kimondható az a tény, hogy az intézetek és a gazdasági társaságok által üzemeltetett több száz kameraképet nem képesek egyszerre áttekinteni, pláne nem valós időben. A mesterséges intelligencia által felügyelt rendszerek (humán kontrollpontok beiktatásával) akár 100%-os hatékonysággal tudják ezeket a feladatokat elvégezni, nem fáradnak el és akár több száz kameraképet képesek értékelni/elemezni valós időben. Ennek eredménye – hipotetikusán – egy 0-24-ben működő, a beérkező adatokat azonnal elemző, a fogvatartottak cselekményeit valós időben értékelő rendszer lehet, melynek kapacitása össze sem hasonlítható az emberi erőforrásokkal. A viselkedésanalízis, az arcfelismerés, valamint a kiértékelési rendszer mesterséges intelligenciával párosítva, megfelelő humán kontroll tevékenység mellett megvalósíthatja azt az ideális állapotot, melyben a személyi állomány minimális beavatkozására van szükség a fogvatartottak kontrolljának, illetve a felügyelet nélküli munkáltatás – vagy ezek alapján bármilyen fogvatartotti tevékenység biztosításának – megvalósításához. Így a végrehajtó állomány minimális leterhelése ellenére megvalósulna a maximális kontroll, melynek során nem csupán a rendkívüli események megelőzése lenne a cél, hanem a fogvatartottak munkavégzési hatékonyságának és a termelési együtthatóknak a növelése is.

Dinamikus biztonság

A dinamikus biztonság meghatározása

„A dinamikus biztonság alapvetően a fogvatartottakkal való kommunikáción, bánásmódon alapul. A fizikai korlátok és egyéb technikai eszközök segítségével fenntartott biztonságot a rájuk bízott fogvatartottakat jól ismerő, készenlétben álló személyzet által nyújtott dinamikus biztonsággal kell kiegészíteni.”³⁶

Ez a rendszer magában foglalja a fogvatartottak személyiségének, viselkedésének, társas viszonyainak megismerését, megértését és befolyásolását. Két alapvető pillére van: a személyi állomány állandó jelenléte a fogvatartottak között, valamint a megfelelő szintű kommunikációs készségek. A rendszert alapvetően azok a személyek működtetik, akik folyamatosan a fogvatartottakkal foglalkoznak, így a körletfelügyelők, reintegrációs tisztek, pszichológusok és a személyi állomány egyéb tagjai. Természetesen önállóan egyik pillér sem létezik, ugyanis mindkettőt folyamatosan és a szükséges differenciálás szerint alkalmazni kell.

Fontossága

A dinamikus biztonság rendszere, mely magában foglalja a személyi állomány szakértelmét a fogvatartottak megismerésének tárgykörében, talán még a „fizikai” védelemnél is fontosabb. A belső mechanizmusok ismerete, megértése elengedhetetlenül szükséges a megelőzés vonatkozásában. A hatékony felderítési tevékenység és a társszervekkel történő együttműködés olyan védvonalat képez, mely hozzájárul mind az alapfeladatok zökkenőmentes végrehajtásához, mind pedig a rendkívüli események megelőzéséhez. A fogvatartotti információs rendszer kialakítása és működtetése, az együttműködő fogvatartottak „beszervezése”, valamint a tőlük kapott információk elemzése kiemelt feladat. A felderítési tevékenység abban nyújt segítséget, hogy a bekövetkező esetleges rendkívüli eseményt még annak kialakulása előtt megakadályozzuk, hatékony intézkedésekkel kontrolláljuk.

FEFO (Felderítési Főosztály)

A bv. szervezet szakmai tevékenységében gyökeres változást jelentett, amikor Magyarország belügyminisztere jóváhagyta a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokága állománytáblázatát, melyben engedélyezte a Felderítési Főosztály megalapítását 2020. június 1-jei hatállyal. A főosztály létrehozásával elérni kívánt eredmény, hogy – célirányos információgyűjtő tevékenység révén – a bv. szervezet biztonságos működését

³⁶ Európai Börtönszabályzat 51.2 pontja

sértő vagy veszélyeztető körülmények, jelenségek, folyamatok feltárára kerüljenek, majd azok megszüntetése, megszakítása érdekében intézkedések kezdeményezése történhessen, vagy azok megtételre kerüljenek.

Az említett információgyűjtés a társ rendvédelmi szervek bv. intézetekben folytatott bűnügyi hírszerző tevékenységét egészíti ki és vakfoltokat fed le friss értesülések szerzése által, továbbá elemző-értékelő munka segítségével, kimondottan a bv. biztonságos működésére fókuszálva. Az előzőekre tekintettel, a budapesti székhellyel megalakított főosztály a működést biztosító törzsön felül, területi alapon szervezett két osztályra – a Kelet-magyarországi, valamint a Nyugat-magyarországi Osztályra – tagozódva végzi, koordinálja az információgyűjtő tevékenységet, illetve kialakításra került az elemző-értékelő szakterület is.

A főosztály működésének alappillérvé vált a bv. szervekhez „delegált” munkatársai által végzendő területi munka, a helyszíni hírszerző tevékenységre épülő információgyűjtő és kockázatelemző tevékenység, ezzel is támogatva a bv. intézetek és a BvOP munkáját. A szaktevékenység az esetlegesen kialakuló fogvatartotti hálózatok, hierarchikus szerveződések megelőzésére, azok azonnali, következetes felszámolására, megszüntetésére irányul.

Ezen tevékenység végzése során napi szintű a kapcsolat az intézetben dolgozó társszervek munkatársaival (NNI³⁷, NVSZ³⁸, BRFK³⁹), akikkel a szükséges, lehetséges mértékben teljes körű az információcsere.

Az üzemterületeken kiemelt jelentősége van az azonnali és hatékony intézkedésnek. Amennyiben egy fogvatartott kapcsolatba kerül a hálózat tagjaival, vagy beszerzésre kerül az együttműködő fogvatartottak közé, a lehető legrövidebb úton másik munkahelyre kell áthelyezni. Azon fogvatartott, aki kapcsolatba került tiltott tárggyal, vagy felmerül a gyanúja annak, hogy futárként, terjesztőként vesz részt rendkívüli események, bűncselekmények bekövetkezéséhez vezető cselekményekben, a bizottság általi egyeztetést követően biztonsági okból leváltásra kerül, indokolt esetben hivatalból kezdeményezni szükséges másik bv. intézetbe történő végleges átszállítását, melyhez a társszervek rendszerint segítséget nyújtanak.

Az együttműködő elítéltek „védelme” ebben a tekintetben kiemelten fontos, hiszen addig kapunk információkat a fogvatartottaktól, amíg azok nem lepleződnek le. A tevékenység hatékonysága nagyban függ attól, hogy az érintett fogvatartott meddig tudja fenntartani

37 Nemzeti Nyomozó Iroda

38 Nemzeti Védelmi Szolgálat

39 Budapesti Rendőr-főkapitányság

azt a képet, hogy ő egy „normál” tagja a fogvatartotti populációnak, nem pedig a személyi állomány munkáját segíti információkkal. Amennyiben lelepleződik, érdemes követni a fenti eljárásrendet, és a fogadó intézet kapcsolattartóját tájékoztatni, hogy egy olyan fogvatartott érkezik, aki nyitott lehet a további együttműködésre.

Dinamikus biztonsági koncepció

A dinamikus biztonsági koncepció a tiltott, biztonságra veszélyes tárgyak üzemterületre történő bejuttatásának megakadályozására, a rendkívüli események és körülmények megelőzésére, a fogvatartottak hierarchikus és kereskedelmi hálózatának felderítésére, valamint a fogvatartotti radikalizáció és a terrorcselekmények megelőzésére szolgáló tevékenység. Ennek egyik alappillére a foglalkoztatott elítéltek viszonyainak átvilágítása, rendszeres, biztonsági szempontú értékelése, elemzése.

A szaktevékenység kiterjed továbbá a fogvatartotti csoportok felderítésére, nyomon követésére, a rendelkezésre álló adatok alapján a monitoring tevékenységre, az információk összegyűjtésére, feldolgozására, valamint azok felülvizsgálatának folyamatos megvalósulására.

A dinamikus biztonsági koncepció hathavonta felülvizsgálatra kerül, melyet a Felderítési Főosztály koordinál.

A koncepció tartalmazza a bejutási útvonalakat, a felderítési tevékenység szempontú kockázati térképeket, a fogvatartotti szerveződések és szervezetek térképét, az elítéltek által betöltött különböző szerepeket (terjesztő, fogyasztó, katona, vezető), valamint azok tiltott tárgyakkal kapcsolatos összefüggéseit. E mellékleteket havonta frissíteni szükséges az új információkkal. Ezek alapján az érintett fogvatartottak folyamatos megfigyelése, illetve az őket érintő adatok, információk beépítése elengedhetetlen része ennek a tevékenységnek, a fogvatartotti információs rendszer működtetésének érdekében.

Kockázatkezelés

A kockázatkezelés a bv. intézeteket érintő egyik legfontosabb szakfeladat. Alapját képezi a biztonsági rendszernek a fogvatartottak vonatkozásában, valamint meghatározza mind a besorolásokat, mint pedig a biztonsági kockázatok felmérését.

A kockázatelemzés nemcsak a fogvatartottakra vonatkozó formában létezik, hiszen minden szakterületnek szükséges rendelkeznie kockázati térképpel és úgynevezett ellenőrzési nyomvonallal.

Definíció

A Bv. törvény alapkoncepciójának kidolgozása során több szakmai fórumon is megfogalmazódott az igény egy olyan egységes kockázatelemzési rendszer kialakítására, amely a büntetés kezdetétől a végéig elkíséri az elítéltet, megfelelő tájékoztatást nyújtva arról, hogy a szabadságvesztés alatt és után milyen magatartás várható a fogvatartott részéről. A Bv. törvény 2015-ös hatálybalépését követően bevezetésre került a magyar sajátosságokon alapuló „Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer”, más néven KEK rendszer.

A rendszer lényege, hogy a gyakorlatban megvalósítsa azt az elvet, miszerint az elítélt személy visszaesésének kockázata és az úgynevezett intézeti kockázati tényezők csökkenthetők legyenek. Ebből következik, hogy ezek a kockázati tényezők csökkenthetők, ha a fogvatartott kezelési szükségleteit megfelelően kielégítik.

A kockázatok észlelésére és mérésére szolgáló rendszer csak akkor lehet sikeres, ha megfelelő válaszlehetőségek állnak rendelkezésre azok csökkentésére, lehetőleg programok formájában.

A büntetés-végrehajtás keretein belül ennek alapvetően két módszertani iránya van. Az egyik a biztonsági intézkedések köre, amelyek elsősorban olyan kockázatokra tudnak reagálni, mint a szökés vagy az egyéb rendkívüli események. A másik a kockázatcsökkentő fogvatartotti programok csoportja, melyek önkéntes vállaláson alapulnak. A kockázatkezelés elengedhetetlen a progresszív rezsimszabályokhoz⁴⁰ való kapcsolódáshoz, amely stabil motivációs keretet biztosít a fogvatartottak együttműködő magatartásához, illetve a jutalmazási rendszerhez.

A KEK rendszer fogalma

A KEK rendszer a fogvatartás és a visszaesés kockázatának felmérésére, értékelésére-kezelésére tervezett és működtetett professzionális rendszer. Magában foglalja a prediktív mérőeszközöket a kockázatelemzéshez, a kezelési programokat az észlelt kockázatokhoz, valamint a progresszív rezsimszabályokat. A szabályozással elérni kívánt cél egy egységes kategorizálási és elemzési módszertan, valamint egy ahhoz szorosan kapcsolódó irányítási rendszer kialakítása volt.

A Bv. törvény módosulásával, a progresszív rezsimszabályokat felváltó „kategória jogosultság”⁴¹ rendszer szerepe változatlan, azonban a bevezetett kategória- és

⁴⁰ A Bv. törvény változásával a progresszív rezsimszabályokat felváltja a kategória jogosultság, mely a régi rendszerhez hasonlóan határozza meg a fogvatartott életrendjét.

⁴¹ A Bv. törvény a régi fegyház, börtön, fogház, illetve enyhébb, általános és szigorúbb fokozat helyett egy 5 fokozatú besorolási rendszer szerint kategorizálja az elítélteket.

kreditrendszer már a legmodernebb motivációs és értékelési rendszerekhez igazodik, nemzetközi viszonylatban is.

Ebben a rendszerben egy szakmai munkafolyamat valósul meg, amelynek elemei: az elítélt megismerése a fogvatartás során, az ismeretek rendszerezése és értékelése, differenciálás, rendszerbe sorolás, egyénre szabott döntések meghozatala, majd a fogvatartott személyiségváltozásának figyelemmel kísérése, valamint a korábban meghozott döntések rendszeres felülvizsgálata.

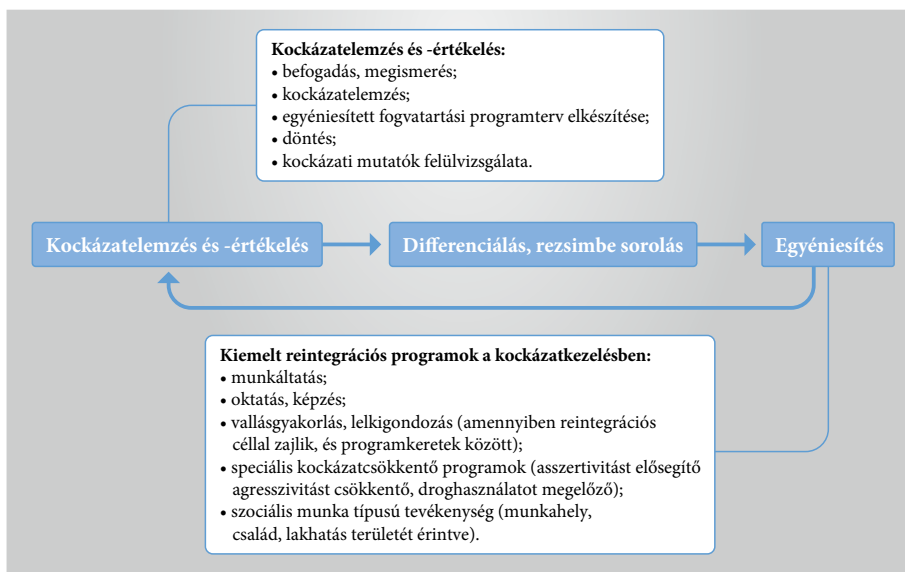
A bv. szervezetben a kockázatelemzésnek 3 fajtáját különböztetjük meg.

Az „*elsődleges kockázatelemzés*” a befogadást közvetlen követő kockázatelemzési eljárást jelenti. Ennek során a szakterületek valamennyi releváns, aktuálisan hozzáférhető információt és adatot rögzítenek a fogvatartott vonatkozásában. Ez tulajdonképpen az elítélt megismerését segíti elő, a kezdeti besorolás és a fogvatartott életútjának kialakítása – a Bv. törvény módosítása után – ennek a folyamatnak a részeként kerül megalkotásra.

Az „*időszakos felülvizsgálati kockázatelemzésre*” a KEK rendszer, valamint a reintegrációs tevékenység folyamatjellege miatt félévente van szükség, emellett – a módosított Bv. törvény következtében – a Befogadási és Fogvatartási Bizottság hathavonta összesíti a fogvatartott által összegyűjtött kreditpontokat is. Eddig a biztonsági kockázati besorolás felülvizsgálata történt meg, mára ez a kategóriákat és kreditpontokat hivatott a bizottság által rendezni.

A „*rendkívüli kockázati besorolásra*” akkor kerülhet sor, ha a fogvatartás kockázatára negatív hatással bíró esemény történt, vagy annak bekövetkezési valószínűsége magas.

7. ábra: A KEC rendszer működésének összefoglalása⁴²

Prediktív Mérőeszköz

A Prediktív Mérőeszköz (a továbbiakban: PME) egy tipikus példája a statisztikai alapú diagnosztikai rendszereknek, melyek a bűnügyi elemzési technika egyik ágazatába sorolhatóak be. Statisztikai elemzéssel lehetséges a bűncselekményekről, elkövetőkről, sértettekről gyűjtött adatok értékelése, valamint a felhasznált erőforrások hatékonyságának – esetünkben itt akár a reintegrációs programok és a fogvatartási szakterület eredményességének – vizsgálata, mérése.⁴³

A PME egy tulajdonképpen jósló, előrejelző rendszer, melynek kimenete egy matematikai érték, vagyis az, hogy mennyi a valószínűsége a kockázatot jelentő esemény bekövetkezésének.

Az adott fogvatartott megismeréséhez a személyiségének, személyiségjegyeinek feltárására, a szabadságvesztés időtartama alatti és a szabadulás utáni várható magatartásának feltérképezésére, valamint a biztonságra veszélyes cselekményeinek megelőzéséhez, motivációinak kiderítésére van szükség.

Mindehhez, illetve az elítélt büntetés-végrehajtás rendszerébe történő bekerülése előtti élethelyzetének feltérképezéséhez szükség van a rendelkezésre álló információk,

⁴² Forgács J. (2019) p. 58.

⁴³ Németh Á.: A bűnügyi elemzés rendszere

nyomozati anyagok, környezettanulmányok, többletinformációk megismerésére. Amennyiben volt már megelőző ítélete, úgy az annak során keletkezett iratanyagok beszerzésére, ellenőrzésére is kiemelt figyelmet kell fordítani.

A fogvatartottak vonatkozásában fontos továbbá az adott személy környezetének és körülményeinek megfigyelése, valamint ezzel kapcsolatban az információk gyűjtése, értékelése, elemzése, illetve a személyi állománnyal és a többi fogvatartottal kapcsolatos interakcióinak értékelése is.

A 2015-től folyamatosan bevezetett PME alkalmazása teszi lehetővé a fogvatartott megismerését az elsődleges kockázatelemzés során. A rendszer – több szakterület együttműködésével – összetett elemzési folyamatot biztosít, mert a fogvatartott előéletének, családi kapcsolatainak, lakókörnyezetének, pszichológia és egészségügyi állapotának felmérésével segít megismerni az érintettet. Ezek alapján átfogó képet kapunk a fogvatartott várható viselkedéséről, mely hatással lehet a fogvatartást érintő biztonsági kockázatokra, azok mértékére.

„A PME egy olyan informatikai felület, amely biztosítja az egyes fogvatartottakkal felvett adatok, kérdőívek válaszainak rögzítését, továbbá a felvett adatok alapján az éltélteket kockázati kategóriákba sorolja. A PME-re vonatkozó adatgyűjtést a reintegrációs tiszt a nyilvántartási szakterülettel, az egészségügyi és pszichológiai szakterülettel párhuzamosan és együttműködve készíti el, aminek a befogadástól a befogadó részlegre történő elhelyezést követően meghatározott időtartamon belül meg kell történnie.”⁴⁴

A PME elkészítésekor a fogvatartási szakterület – egyéni elbeszélgetés során – egy előre összeállított kérdéssor alapján információkat rögzít a személyes adatokra, családi környezetre, szociális háttérre, iskolai végzettségre, szakképzettségre, illetve a korábbi foglalkoztatási adatokra vonatkozóan. Emellett méri a káros szenvedélyekkel kapcsolatos mutatókat, a korábbi szerhasználatot, illetve az érintett reintegrációs programokba történő bevonhatóságát.

„A rendszer a visszaesés mellett az alábbi kockázati csoportokra fókuszál:

- öngyilkosság (önkárosítás);
- fogolyszökés;
- agresszivitás (a személyi állománnyal és a fogvatartottakkal szemben);
- pszichoaktív anyagok használata;
- fogvatartotti hierarchiában betöltött alacsony státusz;
- a fogvatartotti hierarchiában betöltött magas státusz.”⁴⁵

⁴⁴ Forgács J. (2019) p. 61.

⁴⁵ Forgács J. (2019) p. 61.

Amint a fentiekből megállapítható, a PME elég széles spektrumban vizsgálja az adott fogvatartott életútját befolyásoló tényezőket, melyek a fogvatartással kapcsolatos biztonsági kockázatokat is méri.

A rendszer fontos eleme, hogy a begyűjtött adatok alapján, automatikusan állítja össze az érintett fogvatartott profilját, amit ki kell egészíteni az illetékes szakember személyes tapasztalataival, információival. A PME által meghatározott értékek iránymutatásként szolgálnak, azoktól indokolt esetben, személyes tapasztalatok alapján, az adott szituációra vonatkozóan el lehet térni, hogy ezáltal személyre szabott kockázati szintet állapítsanak meg.

Befogadási és Fogvatartási Bizottság (BFB)

A Befogadási és Fogvatartási Bizottság a bv. szervezet egyik legfontosabb belső szabályozó mechanizmusa. Feladatait, jogosultságait és kötelmeit a Bv. törvény részletesen szabályozza. Ennek alapján: „A bv. intézetek Befogadási és Fogvatartási Bizottságot (...) működtetnek.”⁴⁶ A fogvatartott – befogadását követően – az adott bv. intézet befogadó részlegén kerül elhelyezésre, ahol maximum 15 napot tartózkodhat. Ezt követően a befogadó részleg vezetője – a kockázatértékelési jelentés alapján – a fogvatartottal közösen kialakítja az „egyéniessített fogvatartotti programtervet”⁴⁷. Emellett a BFB végzi – a KKMI által kiadott módszertan alapján – az elítélt kockázatelemzési vizsgálatát, és dönt az érintett végrehajtási fokozatához tartozó kezdeti kategória-besorolásról is, a törvényben meghatározott esetekben határozattal hoz döntést a kategóriaváltás tárgykörében, valamint – ahogy arról korábban már szó esett – hathavonta összesíti a fogvatartott által megszerzett kreditpontokat.

A bizottság feladatai közé tartozik továbbá a nem dolgozó és újonnan befogadott elítéltek munkába állítása, a munkahely és a munkakör kijelölése, szükség esetén a dolgozó elítélt más munkahelyre történő áthelyezése, illetve a munkahelyről történő leváltása, mindemellett dönt az oktatásra, a szakképzésre és a felnőttképzésre jelentkezők beiskolázásáról, valamint – a bv. szerv orvosának javaslata alapján – a munkaterápiás foglalkoztatásról, annak munkaidejéről és munkarendjéről.⁴⁸ A BFB egyéb, fogvatartottakkal kapcsolatos feladatait a törvény részletesen szabályozza.

46 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról, 95. §(1) bekezdés

47 Az egyéniesített fogvatartási programterv eszköze annak, hogy a fogvatartott személyre szabottan, az egyéniesítés elve mentén, tevékeny közreműködésével, a személyzet támogatásával járuljon hozzá a büntetés-végrehajtási célok eléréséhez. A pozitív, illetve a negatív irányba történt elmozdulásokat egyaránt szükséges minden esetben elemezni, rögzíteni.

48 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról, 96. §(1) bekezdés, f-i) pont

Ebből is látható, hogy a Befogadási és Fogvatartási Bizottság munkája talán a legfontosabb lépcső a fogvatartott életrendjében, hiszen részleteiben, az elítélt egész életútját végigkísérve, tervezve koordinálja azt. Az elvégzett kockázatértékelés alapján rendszeresen felülvizsgálja a fogvatartott besorolását, együttműködési hajlandóságát, kockázati tényezőit. A motiváció és a szankciórendszer kapcsán is fontos szerep jut a bizottságnak, hiszen értékeli és figyelembe veszi a fogvatartott fegyelmi és jutalmazási helyzetét, a szerzett vagy elvesztett kreditpontokat, valamint ezek alapján vizsgálja felül az adott elítélt kategória-besorolását. A bizottság munkája azért is kiemelt jelentőségű, mert – a korábban említettek szerint – a döntése alapján meghatározott besorolás szerint kerül az értékelt fogvatartott a kijelölt munkahelyre.

*„A BFB ülésein kötelezően részt vesz a biztonsági szakterület vezetője, a fogvatartási szakterület vezetője, a fogvatartotti foglalkoztatás-biztonsági alosztályvezető, vagy az általuk kijelölt személyek, a nyilvántartási szakterület képviselője, a fogvatartási szakterület vezetője által kijelölt reintegrációs tiszt, az egészségügyi szakterület képviselője és a gazdasági szakterület képviselője. Indokolt esetben a bv. pártfogó felügyelő és az Emberi Erőforrás Operatív Program tanácsadó is részt vesz a BFB ülésén. A bv. gazdasági társaság további képviselőit az ügyvezető jelöli ki a bv. gazdasági társaság személyi állományából.”*⁴⁹ A felsorolásból látszik, hogy szinte minden szakterület képviselteti magát a bizottságban, melynek oka az átfogó kép alkotásának szükségessége az adott fogvatartott vonatkozásában. Ehhez nélkülözhetetlen minden szakterület értékelése, szubjektív véleménye, objektív helyzetértékelése. A bizottság tagjainak döntése ellen a fogvatartottnak jogorvoslati lehetősége van, mely garanciális elemként épül be a döntéshozatali mechanizmusba.

A Bv. törvény változása során módosításra került a munkaterületek biztonsági szempontú osztályozása, hiszen a biztonsági kockázati csoportokat (ezzel együtt a rezsim-szabályokat is) felváltotta a kategória- és kreditrendszer. Ennek alapján a következők szerint kell változtatni a munkahelyek vonatkozásában a levonultatható fogvatartottakhoz rendelt biztonsági kategóriát: alacsony biztonsági kockázatú munkahelyen bármely fogvatartott dolgozhat, kategória-besorolástól függetlenül, közepes biztonsági kockázatú munkahelyen az I., a II., illetve a III., kivételesen a IV. kategóriába sorolt elítélt foglalkoztatható, magas biztonsági kockázatú munkahelyen pedig az I., a II., kivételesen a III. kategóriába sorolt fogvatartott állhat munkába.

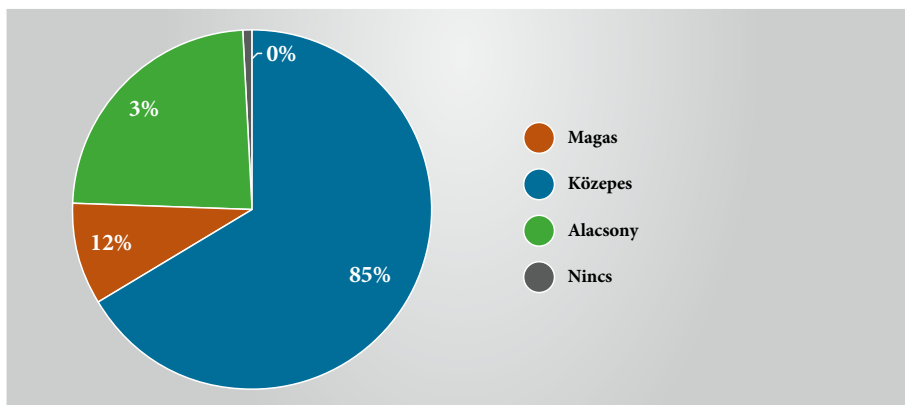
A fentiekből látható, hogy a jelenlegi szabályozás szerint az V. kategóriába sorolt fogvatartottak csak alacsony biztonsági kockázatú munkaterületen dolgozhatnak. Tekintve, hogy a bv. intézetek és a gazdasági társaságok túlnyomórészt közepes vagy magas

49 8/2020. (III. 25.) BVOP utasítás a Befogadási és Fogvatartási Bizottság működéséről, (1) fejezet, 3. pont

biztonsági kockázatú munkaterületeken hajtanak végre fogvatartotti foglalkoztatást, az V. kategóriába sorolt elítéltek munkáltatása nehézkes.

Kutatásom szempontjából érdemes vizsgálni a korábban biztonsági kockázati csoportokba sorolt fogvatartottak megoszlását:

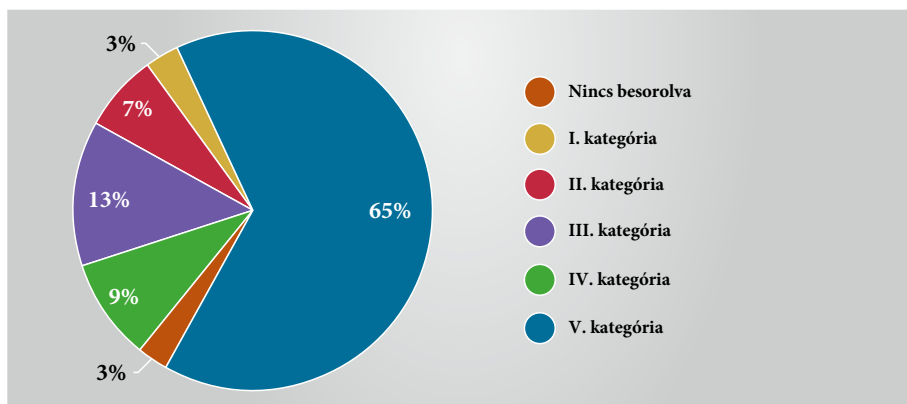
8. ábra: A biztonsági kockázati csoportok százalékos megoszlása a 2024. év I. negyedévének végén⁵⁰

Az ábra adatai alapján kimutatható, hogy a magas biztonsági kockázati besorolásba tartozó fogvatartottak aránya (85%) sokszorosa a közepes, vagy alacsony biztonsági kockázati csoportba tartozóknak. A fogvatartotti populáció e része nehezebben kezelhető – bűncselekménye vagy a bv. intézetben tanúsított magatartása miatt –, fontos elem azonban ennek az elítélti körnek a reintegrációs tevékenységbe történő bevonása, sőt talán esetükben a legindokoltabb a társadalomba történő visszailleszkedés segítése. Ehhez pedig elengedhetetlen a munkáltatás, az oktatás, illetve a tevékeny és hasznos időtöltés a börtön falain belül.

Kutatásom lefolytatása során még nem került végrehajtására maradéktalanul a jogszabályváltozás kapcsán történő, kategória- és kreditrendszer szerinti fogvatartotti besorolás, azonban nagyságrendileg az alábbi ábrán látható a bevezetési állapott.

50 Forrás: VIR adatok

9. ábra: A Bv. törvény változásai kapcsán kialakult kategória- és kreditrendszer szerinti fogvatartotti besorolási arány (százalék)⁵¹

Az arányszámok tekintetében megállapítható, hogy – a „rég” biztonsági kockázati csoporttal szemben – az aktuális állapot szerint jóval több fogvatartott vonható majd be munkáltatásba, mint eddig. Ezen megállapítás fényében kutatásom létjogosultsága beigazolódott, hiszen tovább fog emelkedni a munkáltatásba bevonható fogvatartottak létszáma, ennek okán a személyi állomány leterheltsége is növekedni fog, így valószínűleg minden eddiginél nagyobb szükség lesz az élőerő lehető legoptimálisabb felhasználására, illetve a technikai innovációk alkalmazására.

Felügyelet nélküli munkáltatás

Az eddig taglalt fejezetekben több oldalról megvilágítottam a felügyelet nélküli munkáltatás feltételrendszerének elemeit. Ezek alapján 4 alappillér együttes, megfelelő hatékonyságú működése szükséges ahhoz, hogy a fogvatartottak az üzemi tevékenység és munkavégzés során ne közvetlen, élőerővel történő felügyelet mellett kerüljenek munkáltatásra.

Az első alappillér a technológiai eszközök alkalmazása, a második a motivációs és szankciórendszer, a harmadik a felderítési tevékenység, a negyedik pedig a kockázatelemzés és -értékelés rendszere.

Az elvi háttér mellett fontos kiemelni, hogy a termelési folyamatok koordinálása is szükséges ehhez a tevékenységhez, mely újragondolt erőforrás-elosztást igényel a bv. intézetek és a gazdasági társaságok részéről.

Szükséges lehet egyéb, a tanulmányomban nem említett lehetőségek további fejlesztése is, mint például a veszélyes eszközök lézer kóddal való ellátása és annak MMA rendszerbe

⁵¹ Forrás: VIR adatok

történő integrálása. A fogvatartottak maximális kontrolljához megvalósítható a hangszórók üzemterületre történő telepítése, melyeken keresztül akár a létszámmellenőrzés, akár a munkavégzés folyamatosságára történő figyelemfelhívás is végrehajtható.

A fejlett kamerarendszerek képesek naplózni az ellenőrzés során az adott területen dolgozó fogvatartottak létszámát, illetve felismerik akár a veszélyes eszközökön rögzített kódokat is. Az előző fejezetekben említettek szerint foganatosíthatók az intézkedések, amennyiben eltérés van a létszám, illetve a kiadott veszélyes eszközök számának vonatkozásában.

A felügyelet nélküli munkáltatás elvi feltételrendszerei ezek alapján – álláspontom szerint – adottak, illetve annak fejlesztési lehetőségei nagyon széles skálán mozognak.

Összegzés

Munkám során sok megválaszolandó kérdéssel találkoztam a fogvatartotti munkáltatás biztonságának vonatkozásában, továbbá olyan napi nehézségekkel, melyek egyrészt a személyi állomány leterheltségéből, másrészt a meglévő technikai háttér nem megfelelő hatékonyságú alkalmazásából adódnak.

A mesterséges intelligencia rendszerbe történő integrálása által sosem látott távlatok nyílhatnak mind a foglalkoztatás, mind pedig a biztonság terén.

A kameraképes kiértékelési rendszer bemutatásával egyfajta példaként szolgáltam arra, hogyan lehet a mindennapok történéséből statisztikailag alátámasztott döntési mechanizmusokat a rendszerbe építeni, illetve ezek alapján döntéseket hozni. Ha ehhez a gyakorlati megoldáshoz igénybe vennénk a mesterséges intelligencia által nyújtott erőforrásokat, az új lehetőségeket teremtené, melyek nem csupán a munkáltatás biztonságára – és a termelési tevékenységre – gyakorolnának hatást, hanem minden szakterület élvezhetné az előnyeit.

A kifejtettek alapján bizonyítottnak látom a technológiai fejlődés megfelelő szintjét a felügyelet nélküli munkáltatás megvalósításához.

Mindemellett a változások a Bv. törvényben, a kockázatkezelés és -értékelés, valamint a felderítési tevékenység összességében alkalmasak arra, hogy a fogvatartottakat állandó felügyelet nélkül munkáltassuk, ezáltal a személyi állományt tehermentesítsük és alkalmazását optimalizáljuk a frekvenciált területek, illetve priorizált feladatok vonatkozásában.

Fontos kiemelni, hogy a személyi állomány jelenléte, szakértelme és tudása nem pótolható. Mindig szükség lesz a jó szakemberekre, a hivatásukat szerető és tisztelő személyi állományi tagokra. Felkészültségük és tapasztalatuk elengedhetetlen a szervezet

megfelelő színvonalú feladatellátásához, azonban közel sem mindegy, hogy ezek a kollégák mennyire leterheltek szolgálati feladataik elvégzése során.

A kutatás tehát nem a személyi állomány szükségtelenségét, hanem ellenkezőleg, annak nélkülözhetetlenségét bizonyítja. A technikai újdonságok mit sem érnek, ha az azokat használó személy nem elég felkészült, nem elég tapasztalt és nem elég elhivatott.

A XXI. század bv. szervezete lehet bármilyen eszközökkel ellátva, az alaptétel, a legfontosabb összetevő a személyi állomány marad.

Felhasznált irodalom

- 8/2020. (III. 25.) BVOP utasítás a Befogadási és Fogvatartási Bizottság működéséről
- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
- 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról
- 1040/2011. (III. 9.) Korm. határozat a büntetés-végrehajtási intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről
1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- Bányász Péter és társai (2020): Informatikai rendszerek a közszolgálatban II., Dialóg Campus
- Forgács Judit (2019): A fogva tartás és reintegráció fogalmi megközelítése. In: Czenczer Orsolya – Ruzsonyi Péter (szerk.): Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek. Dialóg Campus Kiadó, Budapest
- Győri Márk (2020): A fogvatartotti foglalkoztatás hatásai a fogvatartás biztonságának vetületében. Börtönügyi Szemle, 2020/2.
- Hinkel Tamás (2020a): A mesterséges intelligencia térhódítása a büntetés-végrehajtásban – Azaz a fogvatartás biztonságát támogató mesterséges intelligencia bevezetését megalapozó eszközök és tevékenységek vizsgálata. Börtönügyi Szemle, 2020/4.
- Hinkel Tamás (2020b): Az innovatív technikai megoldások hatása a fogvatartás biztonságára. Börtönügyi Szemle, 2020/2.
- Kiss Csaba – Kollár Csaba (2022): A mesterséges intelligencia hatása a társadalomra. Hadtudomány, XXXII. évfolyam, 2022/4.
- Kiss Károly (2021): Huszonöt tudós a mesterséges intelligenciáról. Valóság
- Magyar értelmező kéziszótár. Nyelvtudományi kutatóközpont, Lexikológiai Intézet, 2023
- Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája, 2020
- Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája, 2021
- Németh Ágota (2022): Az arcfelismerés szerepe a bűnügyi munkában. Magyar Rendészet, 2022/2.
- Németh Ágota: A bűnügyi elemzés rendszere (belső oktatási anyag)
- Rendészet, tudomány, aktualitások – A rendészettudomány fiatal kutatók szemével. Konferenciakötet, 2022
- Schmehl Gábor Dániel (2020): SMART eszközök és egyedi alkalmazások a magyar büntetés-végrehajtásban. Börtönügyi Szemle, 2020/4.
- Tájékoztató a fogvatartotti munkáltatásról és képzésről. EFOP-1.3.3-16-2016-00001 azonosító számú kiemelt project, 2016

